

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

Sídelní struktura ve světě a problém slumů

Jan Kravka

© 2017 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jan Kravka

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Sídelní struktura ve světě a problém slumů

Název anglicky

Residential structures in the world and the problems of slums

---

Cíle práce

Cílem práce je popsat světovou strukturu sídel a s ní související historický vývoj světové populace. Práce zkoumá přirozený řád reprodukce populace, a také demografické revoluce a její typy. Práce pojednává o rozmístění populace ve světě a zabývá se otázkou urbanismu ve světě, jejím vývojem v regionech a s ním související vnitřní migrací v rozvojových zemích. S tímto tématem souvisí také problematika chudinských čtvrtí, jejichž existence je v mnoha případech spojena právě se sídelní strukturou.

Metodika

Výběr a studium relevantní odborné literatury. Práce se statistickými ročenkami. Metody analýzy, syntézy a komparace.

Doporučený rozsah práce

30-40 stran

Klíčová slova

sídlo, sídelní struktura, demografie, urbanismus, slumy, chudinské čtvrti

---

Doporučené zdroje informací

HNILÍČKA, P. *Sídelní kaše : otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů : urbanismus do kapsy.*

Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-592-4.

HRŮZA, J. *Slovník soudobého urbanismu.* Praha: Odeon, 1977.

KUNA, Z. *Demografický a potravinový problém světa.* Praha : Wolters Kluwer ČR, 2010, 340 s. ISBN 978-80-7357-588-5.

MAUR, E. – HORSKÁ, P. – MUSIL, J. *Zrod velkoměsta : urbanizace českých zemí a Evropa.* Praha ; Litomyšl: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-409-3.

PAŠIAK, Ján. *Človek a jeho sídla.* Bratislava: Obzor 1980.

PAVLÍK, Z., KALIBOVÁ, K. *Mnohojazyčný demografický slovník: český svazek.* Vyd. 2., aktualiz. Praha: Česká demografická společnost, 2005. 182 s. Acta demographica; 15. ISBN 80-239-4864-4.

UN. *World Population Prospects: The 2015 Revision.* New York: Department of Economic and Social Affairs (DESA), Population Division, United Nations, 2015, 66 s.

UN. *World Urbanization Prospects: The 2014 Revision,* New York : United Nations, Department of Economic and Social Affairs – Population Division, 2015, 517 s. ISBN 978-92-1-151517-6.

VOTRUBEC, C. *Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě.* Praha: Academia, 1980.

Předběžný termín obhajoby

2016/17 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Zbyněk Kuna, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 14. 11. 2016

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 14. 11. 2016

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 02. 03. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Sídlení struktura ve světě a problém slumů" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 13. 3. 2017

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Ing. Zbyňku Kunovi, Ph.D. za odborné vedení, za jeho cenné rady a za veškerý čas věnovaný této práci.

Sídelní struktura ve světě a problém slumů

Abstrakt

Práce řeší problematiku sídelní struktury ve světě a s ní spojenou otázku slumů. Výrazný mezník lidstva představovala neolitická revoluce, spočívající v rozvoji zemědělství. Se zemědělstvím se počala rozrůstat lidská populace, o mnoho let později lidstvo zažilo revoluci průmyslovou. Tato revoluce znamenala růst měst a nárůst urbanizované populace. Vznik slumů je podmíněn masovým stěhováním lidí do města za prací. S vidinou lepší budoucnosti však lidé skončí v chudinské čtvrti. Lidé ve slumech však často žijí ve výrazně horších životních podmínkách než v tamějších, ze kterých odešli. Míra vzdělání a zdravotnictví slumů dosahuje dlouhodobě velmi nízkých hodnot.

Klíčová slova: sídlo, sídelní struktura, demografie, urbanismus, slumy, chudinské čtvrti

Residential structures in the world and the problems of slums

Abstract

This thesis deals with the residential structures in the world and the connection with the question of slums. The remarkable milestone of the human being was represented by the improvement of the agriculture, known as the Neolithic revolution. Mankind had become growing thanks to agriculture. The industrial revolution was the cause of growing the cities as well as urban population. The origin of slums is in the migration from the villages to cities because of the career. Some unfortunately end up in slum, and their way to dream job is over. The living conditions in slum are often worse than in the home village from where people come. There is very low level of education as well as health care in slums in a long term.

Keywords: settlement, residential structures, demography, urbanism, slums

Obsah

1 Úvod	7
2 Cíl práce a metodika	8
2.1 Cíl práce.....	8
2.2 Metodika.....	8
3 Literární rešerše.....	8
4 Historický vývoj světové populace	12
4.1 Přirozený řád populace	12
4.2 Demografická revoluce	13
4.2.1 Demografická revoluce v Evropě	13
4.2.2 Demografická revoluce ve vyspělých zemích mimo Evropu.....	15
4.2.3 Demografická revoluce v rozvojových zemích	16
4.2.4 Typy demografické revoluce	17
5 Rozmístění světové populace	17
5.1 Populace ve světových regionech	19
5.2 Hustota osídlení světových regionů	20
5.3 Hustota osídlení zemí a území světa	22
6 Urbanizace ve světě.....	25
6.1 Urbanizace zemí a území světa.....	29
6.2 Urbanizace dle příjmové třídy zemí.....	32
6.3 Urbanizace dle velikosti měst.....	33
7 Populace v regionech	36
7.1 Velikost populace.....	36
7.2 Plodnost	37
7.3 Střední délka života.....	39
7.4 Stárnutí populace.....	40
8 Vnitřní migrace v rozvojových zemích	41
8.1 Migrace.....	41
8.2 Vnitřní migrace v rozvojových zemích	43
9 Slumy.....	45
9.1 Největší slumy světa.....	47
9.2 Slumy ve světových regionech	49
9.2.1 Asie	49
9.2.2 Latinská Amerika a Karibik.....	50

9.2.3	Afrika.....	51
9.3	Problémy ve slumech	52
9.3.1	Hygiena a voda	52
9.3.2	Přelidněnost a prostor.....	53
9.3.3	Zdraví	53
9.3.4	Vzdělání.....	53
10	Závěr	55
11	Seznam použitých zdrojů	57
11.1	Knižní zdroje.....	57
11.2	Internetové zdroje.....	57

Seznam tabulek

Tabulka 1:	Populace ve světových regionech 2015, 2030, 2050	19
Tabulka 2:	Hustota osídlení světových regionů, počet osob na 1 km ² : k 1. červenci 1950, 2015 a 2030.....	20
Tabulka 3:	Země a území s nejnižší hustotou osídlení k r. 1950, jejich vývoj k r. 2015, 2030: počet obyvatel na km ²	22
Tabulka 4:	Země a území s nejvyšší hustotou osídlení k r. 1950, jejich vývoj k r. 2015, 2030: počet obyvatel na km ²	24
Tabulka 5:	Urbanizace ve světě, r. 1950, 2014 a 2050	26
Tabulka 6:	Podíl světové městské populace v jednotlivých regionech (v %)	27
Tabulka 7:	Deset nejvíce urbanizovaných zemí a území, r. 2014.....	29
Tabulka 8:	Deset nejvíce urbanizovaných zemí a území, r. 2050.....	30
Tabulka 9:	Deset nejméně urbanizovaných zemí a území, r. 2014.....	31
Tabulka 10:	Deset nejméně urbanizovaných zemí a území, r. 2050.....	31
Tabulka 11:	Míra plodnosti ve světě k roku 2015.....	38
Tabulka 12:	Patnáct největších slumů světa dle počtu obyvatel k roku 2005	47
Tabulka 133:	Země s největším objemem populace žijící ve slumech, roky 2006, 2012... ..	48

Seznam grafů

Graf 1:	Rozdělení světové městské populace podle velikostní třídy městského osídlení a počet měst, 1970, 1990, 2014 a 2030	33
---------	--	----

1 Úvod

Objem světové populace stále roste, což je jedním z nejzásadnějších globálních problémů. K roku 2011 čítala světová populace 7 miliard lidí. Vývoj populace je ovlivněn mnoha faktory. Souvisí jak s ekonomickou, se sociální, tak i například s politickou situací každého státu. K nejrychlejšímu růstu populace dochází v rozvojových zemích. Přesto, že je porodnost a zároveň úmrtnost v těchto zemích stále vysoká, hodnoty těchto ukazatelů se daří již delší dobu snižovat.

Přelidněnost planety souvisí také s odlivem venkovského obyvatelstva do měst. Podíl lidí, žijících ve městech překročil za posledních deset let podíl světové populace žijící na venkově. Do města lidé přemisťují především kvůli vidině získání lepší práce. Ve světových velkoměstech lidé často kvůli přelidněnosti skončí v chudinských čtvrtích, ve slumech. Životní podmínky ve slumu představují mnohdy výrazně horší předpoklady pro život než podmínky domovského venkova, odkud lidé pocházejí.

Velikost slumů se napříč zeměmi a regiony výrazně liší, existují jak slumy několikamilionové, tak slumy, kde společně žije „jen“ několik tisíc lidí. Také situace jednotlivých slumů se liší. Společná je ale bída a bezvýchodná situace. Chudinské čtvrti se často nacházejí v těsné blízkosti měst oplývajících bohatstvím, měst s luxusními budovami. Kvůli nedostatku nezávadné pitné vody a mizerné úrovni hygieny a zdravotnictví, se ve slumech velmi rychle šíří nemoci.

Dotyčné státy s vysokým podílem populace žijící ve slumech, se snaží množství chudinských čtvrtí snižovat. Problematika slumů je ovšem velké téma. Rozhlehlé chudinské čtvrti v dnešní době obývá více než šestina světové populace. Do budoucna bude muset být vynaloženo ještě větší úsilí než doposud, aby se podařilo zajistit nynějším obyvatelům slumů lepší životní podmínky, respektive zlepšit globální situaci slumů.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem této práce je popsat strukturu sídel ve světě a s ní související problematiku slumů.

V první kapitole se práce zabývá historickým vývojem světové populace, od přirozeného řádu reprodukce po demografickou revoluci.

Další kapitola pojednává o rozmístění světové populace, popisuje hustotu osídlení regionů, zemí a území světa.

Třetí část je věnována urbanizaci ve světě, a to jak dle regionů a zemí, tak dle příjmové třídy.

Čtvrtá kapitola se zabývá populací v regionech a jejími demografickými údaji, jako je velikost populace, plodnost či délka dožití.

V páté kapitole je práce zaměřena na vnitřní migraci v rozvojových zemích.

Šestá kapitola pojednává o slumech ve světě a o problémech, s nimiž se slumy dlouhodobě potýkají.

2.2 Metodika

K dosažení cíle práce poslouží studium odborné literatury, zabývající se zkoumaným tématem. Dále se bude pracovat se statistickými ročenkami, ze kterých budou čerpána data ke zkoumané problematice. V práci budou užity metody analýzy, komparace a syntézy.

3 Literární rešerše

Zbyněk Kuna – Demografický a potravinový problém světa

Tématem demografie¹ se zabývá Zbyněk Kuna v knize Demografický a potravinový problém světa (2010). Autor se v první části publikace věnuje tématu populačního vývoje²

---

¹ Demografie – Vědecké studium lidských populací, zabývající se jejich velikostí, strukturou, vývojem a dalšími znaky především z kvantitativního hlediska. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

² Populační vývoj - Studium demografických procesů. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

ve vztahu s demografickými revolucemi³ ve světě, závěrem předkládá jednotlivá východiska demografického problému. Dílo se ve druhé části věnuje otázce výživy v jednotlivých regionech⁴ světa, popisuje vlivy vzniku a řešení tohoto problému.

Ctibor Votrubec – Lidská sídla: jejich typy a rozmístění ve světě

Otázkou lidských sídel⁵ se zabývá český geograf Ctibor Votrubec ve svém díle Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě (1980). Autor popisuje význam geografie sídel, její metody a vývoj od anekumeny⁶ po ekumenu⁷. Dále předkládá srovnání typů vesnických sídel jako je samota⁸, víska⁹ nebo vesnice¹⁰. Pojednává o aglomeracích¹¹ a konurbacích¹², městských typech od malých středisek přes metropole¹³ až po megalopole¹⁴.

Zdeněk Pavlík, Květa Kalibová – Mnohojazyčný demografický slovník

Publikace Zdeňka Pavlíka a Květy Kalibové Mnohojazyčný demografický slovník (2005) je souborem stovek hesel a pojmů, které se vztahují k demografii¹⁵. Autoři předkládají

---

³ Demografická revoluce – Demografický přechod. Někdy také označována jako vitální revoluce. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

⁴ Region – Synonymum slova oblast. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

⁵ Sídllo – neboli územní lokalita, dříve osada. Souvisle zastavěné místo trvalými obydlími bez ohledu na jejich počet a oddělené od jiného podobného území nezastavěným prostorem s minimální vzdáleností 400 m nebo oddělené překážkou obtížně překročitelnou. Jedná se také o souhrn obyvatelstva, které v něm bydlí. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

⁶ Anekumena – Neosídlená krajina. (VOTRUBEC, Ctibor. Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě)

⁷ Ekumena – Osídlená krajina. (VOTRUBEC, Ctibor. Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě)

⁸ Samota – Nejmenší sídllo. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

⁹ Víska – Pět až patnáct blízko sebe seskupených domů. (VOTRUBEC, Ctibor. Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě)

¹⁰ Vesnice – Neboli ves, je zpravidla též obcí; ve venkovském osídlení může mít významnější vesnice střediskové obce; dříve se užívalo pro významnější obce termínu městys. V některých zemích, např. ve Francii, se na venkovské a městské nedlí obce, ale sídla; potom je možné určit venkovské sídllo. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

¹¹ Aglomerace – Spojení území více obcí nebo sídel. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

¹² Konurbace – Souměstí, spojení řádově stejně velkých měst, sídel nebo aglomerací, které si zachovaly svoji individualitu. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

¹³ Metropole – Významné středisko určité oblasti, nejčastěji hlavní město státu, přeneseně označení mateřské země ve vztahu k jejím závislým územím. (BAAR, Vladimír. Hospodářský zeměpis: Regionální aspekty světového hospodářství)

¹⁴ Megalopole – Rozsáhlé, téměř souvislé osídlení více konurbací a aglomerací. (VOTRUBEC, Ctibor. Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě)

¹⁵ Demografie – Vědecké studium lidských populací, zabývající se jejich velikostí, strukturou, vývojem a dalšími znaky především z kvantitativního hlediska. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

základní termíny studia demografie, jako jsou úmrtnost¹⁶ a nemocnost¹⁷, sňatečnost¹⁸ a rozvodovost. Dále porodnost¹⁹, populační růst²⁰, migrace²¹ a konečně ekonomické a sociální aspekty populačního vývoje²².

World Population Prospects: The 2015 Revision

Projekci vývoje světové populace předkládá publikace World Population Prospects: The 2015 Revision, vydávaná Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat (DESA). Tato projekce obsahuje demografické přehledy států světa, nejčastěji pro roky 2015, 2030, 2050 a 2100. Jedná se o tabulky demografických ukazatelů kupříkladu index maskulinity²³, tabulky věkového mediánu²⁴, státy s nejmladší a nejstarší populací, státy s nejvyšší a nejnižší průměrnou délkou života. Dále projekce poskytuje tabulky států, u kterých se předpokládá snižování populace, tabulku států s nejvyšší a nejnižší mírou plodnosti, schéma celkové míry plodnosti či tabulky míry kojenecké úmrtnosti²⁵ a tabulky míry dětské úmrtnosti²⁶.

World Urbanization Prospects: The 2014 Revision

Otázka urbanismu ve světě je zpracována v publikaci World Urbanization Prospects: The 2014 Revision, vydávaná Population Division of the Department of Economic and Social

---

¹⁶ Úmrtnost – Proces vymírání populace. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

¹⁷ Nemocnost – Studium výskytu nemocí v populaci. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

¹⁸ Sňatečnost – studium zabývající se četností vzniku manželství nebo svazků mezi osobami opačného pohlaví, které vznikají na základě zákona nebo zvykových tradic, a charakteristikami těchto osob do těchto svazků vstupujících nebo z nich vystupujících (rozvodovost). (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

¹⁹ Porodnost – Studium událostí, které jsou spojeny s procesem rození dětí nebo s reprodukcí. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

²⁰ Populační růst – Výsledek společného působení procesů porodnosti, úmrtnosti a migrace. Proces, jehož výsledkem je populační přírůstek.

²¹ Migrace – Proces pohybu obyvatelstva v geografickém prostoru. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

²² Populační vývoj – Studium demografických procesů. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

²³ Index maskulinity - Poměr počtu mužů k počtu žen. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

²⁴ Věkový medián - Rozděluje obyvatelstvo podle věku na dvě stejně početné skupiny. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

²⁵ Míra kojenecké úmrtnosti - Vyjádření na 1000 živě narozených dětí. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

²⁶ Míra dětské úmrtnosti – Intenzita úmrtnosti dětí ve věku 1 – 4 dokončených let. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

Affairs of the United Nations Secretariat (DESA). Publikace srovnává světové regiony a jejich vývoj v letech 1950, 1990 a 2014. Dále toto vydání pojednává o současných vývojových trendech urbanizace, srovnává růst a velikost populace ve městech a na vesnicích, zabývá se růstem velkých měst a jejich aglomerací.

Jiří Hrůza – Slovník soudobého urbanismu

Publikace Jiřího Hrůzy: Slovník soudobého urbanismu (1977) je především rozmanitým souborem pojmů a hesel z oblasti urbanismu.²⁷ Kniha obsahuje též jmenný soubor urbanistů, architektů, akademiků a dalších odborníků spojovaných s tímto tématem.

Pavla Horská, Eduard Maur, Jiří Musil – Zrod velkoměsta

Tématem urbanizace²⁸ se zabývá Pavla Horská a kol. v publikaci Zrod velkoměsta: urbanizace českých zemí a Evropa (2002). Dílo ve čtyřech kapitolách vysvětluje, co je urbanismus, popisuje vývoj měst v českých zemích, a to od středověku až po současnost. Autoři se zaměřují také na prognózu budoucnosti českých měst.

Mike Davis – Planet of Slums

Kniha Mike Davise: Planet of Slums (2006) je obsáhlým dílem pojednávajícím o otázce slumů²⁹. Autor zde předkládá souvislosti mezi městem a slumem, zabývá se počtem obyvatel měst a slumů. Dále také zmiňuje největší chudinské čtvrti světa a jejich zastoupení v jednotlivých světových regionech.

---

²⁷ Urbanismus – Soubor pracovních metod a postupů sloužících k záměrnému formování lidského osídlení a zejména měst. (HRŮZA, Jiří. Slovník soudobého urbanismu)

²⁸ Urbanizace – Soustředování hospodářského, politického a kulturního života do velkých měst na úkor venkova, stěhování obyvatel z venkova do měst. (BAAR, Vladimír. Hospodářský zeměpis: Regionální aspekty světového hospodářství)

²⁹ Slum – do češtiny ne dosti přesně překládáno jako brlohy, např. označení pro nouzové sídliště (HRŮZA, Jiří. Slovník soudobého urbanismu)

4 Historický vývoj světové populace

Kolébka lidstva se dle výzkumů manželů Leakeyových nacházela ve východní Africe, v oblasti Viktoriina a Rudolfova jezera. Lidstvo se odtud postupně rozšířilo po celé planetě Zemi.³⁰

Dějiny lidstva je možné rozdělit na dvě období. Období přisvojování potravy a období výroby potravin. V prvním období, od paleolitu po začátek neolitu před 12 000 lety na planetě Zemi žilo pouhých 5 milionů obyvatel. Zbyněk Kuna³¹ dodává: *Podle demografa Jacquese Vallina trvalo 500 000 let, než počet lidí (respektive „opolidí“ a „pralidí“, neboť současný člověk, Homo sapiens sapiens, se objevil zhruba před 40 000 lety) vzrostl z jednoho milionu na pět milionů.“ Toto velmi rozptýlené obyvatelstvo se živilo pouze lovem a sběrem.*³²

Přisvojování potravy trvalo až do 8. tisíciletí př. n. l., kdy došlo k neolitické revoluci, znamenající ohromný obrat v dějinách lidstva. Neolitická revoluce spočívala především v rozvoji zemědělství. Osvojení si znalostí pěstování plodin či chov hospodářských zvířat, tehdy člověku nezměrně usnadnilo možnosti obživy. Tato druhá etapa je již obdobím výroby potravin a trvá dodnes. Lidstvo začalo důsledkem těchto změn hustěji osidlovat planetu, vznikala první sídla a první vesnice.³³

Dle názorů demografů čítala světová populace na přelomu letopočtu zhruba 250 milionů obyvatel. První miliardy obyvatel bylo dosaženo roku 1820. Již v roce 1930 dosahovalo lidstvo 2 miliard a o třicet let později (roku 1960) to byly již miliardy 3. Čtvrtá miliarda byla zaznamenána v roce 1975, o pouhých patnáct let později. Dne 12. října 1999 došlo k překonání hranice 6 miliard obyvatel. Tento den byl vyhlášen jako „Den šesti miliard.“ K roku 2009 čítala světová populace asi 6,8 miliard obyvatel.³⁴

4.1 Přirozený řád populace

Neolitická revoluce přinesla lidstvu znalost zemědělství. Obživa se stala o něco jednodušší, důsledkem toho došlo k růstu populace.

³⁰ VOTRUBEC, Ctibor. *Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě*. Praha: Academia, 1980. Str. 33

³¹ KUNA, Zbyněk. *Demografický a potravinový problém světa*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010

³² KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 22

³³ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 21 - 22

³⁴ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 23 -24

Lidstvo nemělo až do 18. století žádné účinné nástroje pro boj s úmrtností či k omezení porodnosti. Na celém světě byla vysoká natalita³⁵ spojena s vysokou mortalitou.^{36 37}

Raný a vrcholný středověk Evropy, období rozvoje zemědělství, řemeslné výroby a obchodu, se vyznačoval velmi vysokými hodnotami hrubé míry porodnosti a hrubé míry úmrtnosti. Porodnost kolísala od 30 % až k 50 %, úmrtnost vzrostla nad 30 %. Vyšší hodnoty mortality byly ve městech a spíše u dětí než u dospělých. Urození lidé se dožívali v průměru zhruba 30 let, neurození ještě méně. Vysoká míra úmrtnosti byla způsobena především nedostatkem základní lékařské pomoci, morovou nebo cholerovou epidemií. Svou roli sehrála i období hladu či ozbrojené konflikty.³⁸

Vývoj populace probíhal v Americe či subsaharské Africe až do 16. století samostatně. Naopak mezi Evropou a Afrikou (kromě subsaharské oblasti) či Evropou a jihozápadní Asii docházelo k vývoji společnému.³⁹

Během období míru, během příznivých a úrodných let, dosahovala porodnost vyšších hodnot než úmrtnost. Počet obyvatel se díky tomu mírně zvedl. Nešlo však o trvalý růst. Období válek, epidemií a hladomoru naopak přinesly nebezpečí vysoké úmrtnosti, čímž se populace opět snížila.⁴⁰

Morová epidemie v letech 1348 – 1350 si vyžádala život až 25 % obyvatel Evropy. Kvůli hladomoru, který se v Evropě objevil hned po morové epidemii, měl kontinent k roku 1400 jen 60 % obyvatel oproti roku 1348.⁴¹

4.2 Demografická revoluce

4.2.1 Demografická revoluce v Evropě

Přirozený demografický⁴² vývoj se začíná v 18. století měnit, dochází k uvědomělému ovlivňování natality a mortality. Objem populace narůstá, rozvíjí se

---

³⁵ Natalita (porodnost) – Studium událostí, které jsou spojeny s procesem rození dětí nebo s reprodukcí. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. *Mnohojazyčný demografický slovník*)

³⁶ Mortalita (úmrtnost) - Proces vymírání populace. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. *Mnohojazyčný demografický slovník*)

³⁷ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 27

³⁸ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 27

³⁹ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 27

⁴⁰ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 28

⁴¹ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 29

zdravotní péče, antikoncepce. Společnost prožívá důležité změny, jako je postavení ženy ve společnosti či růst vzdělanosti. Díky těmto aspektům se snížila úmrtnost, porodnost též začala klesat.

Podle demografa Jean-Noëla Birabena stoupla populace Evropy (včetně oblastí bývalého SSSR) v letech 1750 – 1950 ze 146 miliónů na 572 miliónů.⁴³

Populační cyklus v Evropě proběhl ve 4 fázích. V první fázi se jednalo o dříve zmiňovaný „přirozený řád reprodukce“, trvajícím zhruba do poloviny 18. století. Byl typický vysokými hodnotami natality a současně i mortality. Kvůli těmto jevům docházelo k minimálnímu přírůstku populace.

Období od druhé poloviny 18. století se vnímá jako druhá fáze populačního vývoje⁴⁴. Mortalita významně klesá, natalita zůstává relativně neměnná. Dochází k populační explozi neboli k vysokému přírůstku obyvatelstva. Příčinou populační exploze je dřívější pokles úmrtnosti než pokles porodnosti. Pokles úmrtnosti je důsledkem zlepšení úrovně zdravotnictví nebo osvěty a dalších pozitivních okolností. Tyto faktory zajistily také například nižší úmrtnost kojenců či prodloužení věku člověka. Třetí fáze se vyznačuje poklesem natality, ke kterému došlo především růstem životní úrovně, dále vlivem vzdělání. Úlohu sehrál také vyšší věk při vstupu do manželství u žen žijících ve městech.

Období čtvrté fáze je charakteristické vyrovnáním měr mortality a natality. Mezi 20. a 50. lety 20. století tedy dochází v jednotlivých částech Evropy k velmi nízkému, až téměř nulovému přírůstku populace.⁴⁵

Tyto změny se dnes označují jako demografická revoluce⁴⁶ či demografický přechod. Celkově vzato trvala v Evropě tato revoluce přibližně 200 let. Nejintenzivnější nárůst populace nastal v Nizozemsku a ve Velké Británii. Naopak ve Francii došlo k nejnižšímu

---

⁴² Demografie - Vědecké studium lidských populací, zabývající se jejich velikostí, strukturou, vývojem a dalšími znaky především z kvantitativního hlediska. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. *Mnohojazyčný demografický slovník*)

⁴³ KUNA, Zbyněk. *Tamtéž*. Str. 30

⁴⁴ Populační vývoj - Studium demografických procesů. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. *Mnohojazyčný demografický slovník*)

⁴⁵ KUNA, Zbyněk. *Tamtéž*, str. 31 – 32

⁴⁶ Demografická revoluce - Demografický přechod. Někdy také označována jako vitální revoluce. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. *Mnohojazyčný demografický slovník*)

přírůstku obyvatelstva.⁴⁷ Důležitý vliv na demografickou revoluci v Evropě měly také revoluce průmyslová a agrární.

Průmyslová revoluce v 19. století přinesla především technický pokrok. Došlo také k rozmachu vědy. Objevily se nové pracovní příležitosti, což dopomohlo k růstu urbanizace.^{48 49} V 19. století dochází také k revoluci agrární. Nastávají změny v agrotechnice,⁵⁰ jedná se o přechod k bezúhorovému osevnímu cyklu. Začínají se pěstovat píce, dochází ke střídání pěstování plodin, a do zemědělství se zavádějí hnojiva a stroje.⁵¹

4.2.2 Demografická revoluce ve vyspělých zemích mimo Evropu

V 19. století prošly USA a Kanada průmyslovou revolucí. Následovala demografická revoluce, přinášející vysoký přirozený přírůstek 1 - 1,5 %. Tento nárůst byl v té době značně ovlivněn vysokou mírou imigrace. Demografický vývoj v Severní Americe se poté ve 20. století ubíral podobným směrem jako Evropa. Naopak Latinská Amerika se povahou vývoje stala součástí tzv. třetího světa.⁵² Obdobným případem demografického vývoje Severní Ameriky je Austrálie a Nový Zéland. Také zde došlo k přílivu přistěhovalců, a to především z britských ostrovů.⁵³

Přibližně v letech 1880 – 1960 se odehrávala demografická revoluce též v Japonsku. Z počátku došlo k nárůstu natality, naopak mortalita klesala dlouhodobě. V roce 1925 došlo v Japonsku ke vzestupu urbanizace a vzdělanosti, což způsobilo pokles porodnosti. Během druhé světové války a ihned po ní došlo ke zvýšení úrovně porodnosti i úmrtnosti. Demografická revoluce přinesla Japonsku mimo jiné tři důležité aspekty. V první řadě se jednalo o prodloužení střední délky života. V současné době patří Japonsko mezi státy s nejvyšší střední délkou života na světě. Dále došlo ke snížení úhrnné plodnosti. Třetím

---

⁴⁷ KUNA, Zbyněk. Tamtéž, str. 32

⁴⁸ Urbanizace - V širším společenském smyslu označení celého souboru procesů a rozvoje městského způsobu života, v zúženém pojetí se jedná o označení soustředování obyvatel do městských sídel, zejména do velkých měst. (HRŮZA, Jiří. Slovník soudobého urbanismu)

⁴⁹ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 33

⁵⁰ Agrotechnika – Soubor technických opatření k zajištění úspěšné zemědělské výroby. (REJMAN, Ladislav. Kapesní slovník cizích slov)

⁵¹ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 34

⁵² KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 34

⁵³ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 34

jevem se stal růst mezinárodní migrace, především kvůli hustotě osídlení⁵⁴ tak malé země, jako je Japonsko, a zároveň v důsledku šíření japonských firem do světa.⁵⁵

4.2.3 Demografická revoluce v rozvojových zemích

V rozvojových zemích do 1. poloviny 20. století převažovala vysoká míra natality i mortality. První zemí, které se podařilo snížit úmrtnost, byla ve 20. letech 20. století Argentina. Ve 40. a 50. letech poté úmrtnost klesla i v dalších rozvojových zemích. Pokrok zdravotnictví a příchod lékařů z vyspělých zemí, zajistily zvýšení střední délky života v mnoha zemích Latinské Ameriky, ale také Asie. Natalita se ale nesnížila, v rozvojových zemích naopak došlo k populační explozi.⁵⁶

Demografická revoluce v těchto státech začíná zpravidla ve 20. až 50. letech 20. století. Tyto demografické revoluce se v rozvojových zemích zásadně odlišují od změn v zemích rozvinutých. Pokles mortality byl zpočátku doprovázen nárůstem natality, a to i přes hranici 50 %. Dlužno dodat, že natalita se v jednotlivých rozvojových zemích zásadně liší. Dle prognóz OSN se v horizontu 40 let hrubá míra porodnosti⁵⁷ rozvojových zemí nejspíš nepodaří vyrovnat hodnotám zemí vyspělých. Tyto hodnoty se však v budoucnu značně přiblíží.⁵⁸

Na rozdíl od porodnosti, hrubá míra úmrtnosti⁵⁹ je v jednotlivých rozvojových zemích přibližně srovnatelná. Důsledkem globalizace, vyšší vzdělanosti či rozvojem zdravotnictví hrubá míra mortality klesá a prodlužuje se střední délka života. Díky odlišné věkové struktuře je v jistých případech tato míra nižší nežli u mnoha vyspělých zemí. Africký region je přesto oblastí s nejvyšší mortalitou, především na jihu Afriky. Například virus HIV - choroba AIDS je nejpálčivější otázkou rozvojového světa. Subsaharská Afrika je nejpostiženějším regionem. Na jihu Afriky se nachází 9 z 10 nejvíce zasažených zemí touto chorobou, 10. země se nachází v regionu střední Afriky.⁶⁰

---

⁵⁴ Osídlení - Nejobecnější pojem pro komplex sídelních útvarů člověka, tvořených obytnými, výrobními, obslužnými, dopravními, technickými i ostatními objekty, zařízeními, plochami i koridory. (HRŮZA, Jiří. Slovník soudobého urbanismu)

⁵⁵ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 35

⁵⁶ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 36

⁵⁷ Hrubá míra porodnosti - Poměr počtu živě narozených k celé populaci. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

⁵⁸ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 37

⁵⁹ Hrubá míra úmrtnosti - Obecná úmrtnost, která označuje, že se počítají všechna úmrtí. (PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. Mnohojazyčný demografický slovník)

⁶⁰ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 39

Země s vysokými hodnotami natality i mortality se nachází především v regionu subsaharské Afriky. Především v oblastech, kde dochází k rozšiřování pouští (Mali, Niger). Dále také v zemích, kde došlo k občanským válkám, které omezily možné rozvojové tendence zemí, například Libérie, Sierra Leone, Angola.⁶¹

Nízké hodnoty natality a mortality najdeme také ve východní Asii. Hodnoty těchto ukazatelů se zde nacházejí na úrovni vyspělých států.⁶² Globálně mají nejvyšší hrubou míru natality a mortality dva africké státy. Nejvyšší hrubou míru natality má Niger (50 ‰, údaj za rok 2015), nejvyšší hrubou míru mortality má Lesotho (20 ‰, údaj za rok 2015).⁶³

4.2.4 Typy demografické revoluce

Na základě změn v jednotlivých zemích světa, začali demografové odlišovat několik typů demografických revolucí. Jedná se o anglický typ a francouzský typ. Užívá se také mexicko-japonský typ.⁶⁴ Dosahuje-li během poklesu mortality míra porodnosti spíše vyšších hodnot, hovoříme o typu anglickém. Naopak, jestliže dojde k poklesu natality současně s poklesem mortality, jedná se o francouzský typ.⁶⁵ Mexicko-japonský typ se vyznačuje snížením úmrtnosti, ale zároveň růstem natality, a to i přes 50 ‰. Tento typ je příznačný pro rozvojové země. Ve vyspělých zemích, kromě Japonska, se prosadil typ anglický či francouzský.⁶⁶

5 Rozmístění světové populace

Osídlená krajina neboli ekumena, je omezena moři, pouštěmi, radioaktivními či vulkanicky aktivními oblastmi. Rozmístění světové populace je velmi nerovnoměrné, více osídlené krajiny se nachází na severní polokouli, jižní polokoule je osídlena méně.⁶⁷ Zbyněk Kuna⁶⁸ k tomu dodává: *Více než polovina světové populace obývá nížinaté oblasti, delty řek a mořské pobřeží jižní, jihovýchodní a východní Asie. Další větší koncentrace obyvatelstva se týká Evropy, zejména západní, části východního pobřeží Severní Ameriky*

---

⁶¹ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 42

⁶² KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 42

⁶³ 2015 World Population Data Sheet. Washington: *Population Reference Bureau*, 2015

⁶⁴ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 36

⁶⁵ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 32

⁶⁶ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 36

⁶⁷ VOTRUBEC, Ctibor. Tamtéž. Str. 54

⁶⁸ KUNA, Zbyněk. Tamtéž.

(spolu s některými oblastmi Velkých jezer). S populační explozí roste i sídelní význam Guinejského zálivu.⁶⁹ Především technologicko-ekonomické hledisko má vliv na rozmístění sídel v prostoru.⁷⁰ Pokud na určitém místě existuje například dobrá komunikační síť, pro rezidenta je výhodné na tomto místě setrvat, lze tedy předpokládat stabilitu sídelní sítě.⁷¹

Rozlišují se dva druhy osídlení. O koncentrickém⁷² osídlení mluvíme ve spojitosti s městy. Naopak osídlení disperzní⁷³ se týká rozptýlených vesnic či samot.⁷⁴ Počet sídel postupně s nadmořskou výškou řídne. Výše položené půdy dosahují nižší úrodnosti, a zároveň jsou méně vhodné k vybudování a rozvoji sídelních jednotek.⁷⁵

Předpokládá se, že budoucí růst světové populace bude koncentrován jen do velmi malého množství zemí. Projekce do budoucnosti ukazují, že mezi lety 2014 a 2050 bude populace Číny, Indie a Nigérie zaujímat 37 % světového nárůstu v počtu 2,5 miliardy městských obyvatel. Pouze u 7 dalších zemí se u každé předpokládá podíl více než 50 milionů přírůstků a dohromady růst urbanizace těchto zemí bude 20% podílem celkového růstu městského obyvatelstva. V několika málo zemích bude podíl městské populace klesat, a to i přes projektovaný růst míry urbanizace. Největší pokles se v letech 2014 a 2050 předpokládá u Japonska, se snížením městského obyvatelstva o 12 milionů, u Ruska se očekává 7 milionový pokles.

Venkovská populace roste pomalu od roku 1950 a očekává se, že svého vrcholu dosáhne za několik málo let. Světová venkovská populace vzrostla z méně než 2 miliard v roce 1950 k téměř 3,4 miliardám v roce 2014. Předpokládá se, že počet venkovských obyvatel klesne k roku 2050 na 3,2 miliardy obyvatel.⁷⁶

---

⁶⁹ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 73

⁷⁰ VOTRUBEC, Ctibor. Tamtéž. Str. 54

⁷¹ VOTRUBEC, Ctibor. Tamtéž. Str. 56

⁷² Koncentrické – Soustředěné (VOTRUBEC, Ctibor. *Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě.*)

⁷³ Disperzní – Rozptýlené (VOTRUBEC, Ctibor. *Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě.*)

⁷⁴ VOTRUBEC, Ctibor. Tamtéž. Str. 33

⁷⁵ VOTRUBEC, Ctibor. Tamtéž. Str. 58

⁷⁶ *World Urbanization Prospects: The 2014 Revision.* Str. 14

5.1 Populace ve světových regionech

Tabulka 1: Populace ve světových regionech 2015, 2030, 2050

Region	Populace (v milionech)		
	2015	2030*	2050*
SVĚT	7 349	8 501	9 725
Afrika	1 186	1 679	2 478
Asie	4 393	4 923	5 267
Evropa	738	734	707
Latinská Amerika a Karibik	634	721	784
Severní Amerika	358	396	433
Oceánie	39	47	57

Poznámka: (*) prognóza OSN ve střední variantě fertility

Zdroj: *World Population Prospects: The 2015 Revision. Str. 1*

Podle výsledků publikace *World Population Prospects*⁷⁷ dosáhla světová populace v roce 2015 počtu 7,3 miliardy. Faktem je, že za posledních dvanáct let přibyla na světě až 1 miliarda obyvatel. 60 % světové populace žije v Asii (4,4 miliardy), 16 % žije v Africe (1,2 miliardy), 10 % žije v Evropě (738 milionů), 9 % žije v regionu Latinská Amerika a Karibik (634 milionů). Zbýlých 5 % tvoří Severní Amerika (358 milionů) a Oceánie (39 milionů). Do budoucna je u všech regionů, kromě Evropy, předpokládán růst populace. Čína s 1,4 miliardou obyvatel a Indie s 1,3 miliardami obyvatel zůstávají k roku 2015 dvěma populačně největšími zeměmi světa. Obě země, díky tomu, že mají k roku 2015 více než 1 miliardu obyvatel, představují 19 % (Čína) a 18 % (Indie) světové populace.⁷⁸

⁷⁷ *World Population Prospects: The 2015 Revision. Str. 1*

⁷⁸ *World Population Prospects. Tamtéž. Str. 1*

5.2 Hustota osídlení světových regionů

Tabulka 2: Hustota osídlení světových regionů, počet osob na 1 km²: k 1. červenci 1950, 2015 a 2030

Region	Počet osob na 1 km ² , k 1. červenci		
	1950	2015	2030*
SVĚT	19,4	56,5	65,3
Afrika	7,7	40,0	56,6
Asie	44,9	141,6	158,6
Evropa	24,8	33,4	33,2
Latinská Amerika a Karibik	8,4	31,5	35,8
Severní Amerika	9,2	19,2	21,2
Oceánie	1,5	4,6	5,6

Poznámka: (*) prognóza OSN

Zdroj: *World Population Prospects: The 2015 Revision, File POP/6: Population density by major area, region and country, 1950-2100 (persons per square km)*

Celosvětově je nejméně osídleným regionem Oceánie. K roku 1950 byla její hustota osídlení pouze 1,5 obyvatel/km². Mezi lety 1950 – 2015 došlo k růstu na 4,6 obyvatel na km². Projekce do budoucnosti ukazuje růst, i přesto bude Oceánie s 5,6 obyvatel/km² k roku 2030 regionem s nejmenší hustotou obyvatelstva na světě.

Co se týče Afriky, její hustota osídlení byla v roce 1950 s hodnotou 7,7 obyvatel/km² hned po Oceánii světově nejnižší. S hodnotou 40,0 obyvatel na km² se Afrika stala k roku 2015 druhým nejhustěji osídleným regionem, hned po Asii. Do budoucna, k roku 2030 zůstane Afrika s hodnotou 56,6 obyvatel/km² druhým nejhustěji osídleným regionem po Asii.

Region Latinská Amerika a Karibik dosahoval v polovině 20. století hustoty 8,4 obyvatel na km², což tuto oblast řadilo do poloviny těch regionů s nižší hustotou obyvatelstva. S naměřenou hodnotou 31,5 obyvatel na km² k roku 2015 se pozice Latinské Ameriky a Karibiku z hlediska hustoty osídlení nezměnila. K roku 2030 by však měla tato oblast dosáhnout 35,8 obyvatel/km², díky tomu předstihne Evropu, v tomto žebříčku se tak umístí v polovině hustěji osídlených regionů.

Severní Amerika dosahovala v roce 1950 hustoty osídlení 9,2 obyvatel na km². V roce 2015 byla tato hodnota vyšší, avšak pouze o 10 obyvatel (19,2 obyvatel/km²). V letech 2015 – 2030 by mělo dojít k nárůstu na 21,2 obyvatel/km², což bude v roce 2030 druhá nejnižší hodnota, hned po již zmiňované Oceánii.

Druhou největší hustotu osídlení měla k roku 1950 Evropa. Tento region dosahoval v té době hodnoty 24,8 obyvatel na km², svět měl v roce 1950 hustotu zalidnění 19,4 obyvatel/km². Toto číslo překračovala kromě Evropy o něco více Asie. Zbylé regiony dosahovaly maximálně 9,2 obyvatel na km². V Evropě vzrostla hustota osídlení k roku 2015 na 33,4 obyvatel/km². Evropa je jediným regionem, u něhož je do budoucna předpokládán pokles hustoty osídlení. K roku 2030 bude mít tato oblast 33,2 obyvatel na km², což bude třetí nejnižší hodnota mezi světovými regiony. Především země západní Evropy a středoevropské země dosahují dlouhodobě vysoké hustoty osídlení. Celkový průměr hustoty osídlení Evropy snižuje Rusko s pouhými 8,8 obyvatel/km² k roku 2015 a oblast Skandinávie, kde nejnižší hustotu osídlení představuje Island s 3,3 obyvatel na km² k roku 2015.

Již v roce 1950 byla Asie s hodnotou 44,9 obyvatel na km² nejhustěji osídleným regionem světa. Světová hustota osídlení zde činila 56,5 obyvatel/km² k roku 2015. Asie byla v té době jediným regionem, jenž tuto hodnotu překračoval, s hodnotou 141,6, více než dvojnásobně. I v budoucnosti bude asijský region jediným, který bude přesahovat světovou hustotu obyvatelstva na 1 km². V roce 2030 bude hustota populace světa činit 65,3 obyvatel/km², zatímco hustota osídlení Asie bude k témuž roku více než dvojnásobná, konkrétně 158,6 obyvatel na km².⁷⁹

---

⁷⁹ World Population Prospects. *The 2015 Revision: File POP/6: Population density by major area, region and country, 1950-2100 (persons per square km)*

5.3 Hustota osídlení zemí a území světa

Tabulka 3: Země a území s nejnižší hustotou osídlení k r. 1950, jejich vývoj k r. 2015, 2030: počet obyvatel na km²

Země/území	Počet obyvatel na km ² , stav k 1. červenci		
	1950	2015	2030*
Grónsko	0,1	0,1	0,1
Falklandy (Malvíny)	0,2	0,2	0,2
Západní Sahara	0,1	2,2	2,8
Francouzská Guyana	0,3	3,3	4,6
Mongolsko	0,5	1,9	2,3
Mauritánie	0,6	3,9	5,5
Libye	0,6	3,6	4,2
Namibie	0,6	3,0	4,0
Botswana	0,7	4,0	5,0
Spojené Arabské Emiráty	0,8	109,5	131,3
Austrálie	1,1	3,1	3,7
Island	1,4	3,3	3,6
Surinam	1,4	3,5	3,8
Kanada	1,5	4,0	4,4
Guyana	2,1	3,9	4,2

Poznámka: (*) prognóza OSN

Zdroj: World Population Prospects: The 2015 Revision, File POP/6: Population density by major area, region and country, 1950-2100 (persons per square km)

Co se týče hustoty osídlení jednotlivých zemí a území světa, dlouhodobě nejnižší osídlení je v Grónsku. Již od roku 1950 je zde stále zaznamenávána hodnota 0,1 obyvatel na km². Projekce do budoucnosti poukazuje, že se tato hodnota ani do roku 2030 nezmění. Obdobným případem jsou Falklandy (Malvíny) s hustotou osídlení 0,2 obyvatel/km². Tato hodnota zůstává neměnná již od roku 1950 a ani do sledovaného roku 2030 se nijak nezmění. Dříve velmi málo hustě osídlenou zemí byla Západní Sahara. K roku 1950 zde byla naměřena hodnota 0,1, v roce 2015 se zde setkáme s hustotou o hodnotě 2,2 obyvatel na km². Tato hodnota pozvolna roste, k roku 2030 by měla Západní Sahara dosáhnout 2,8 obyvatel/km².

Další zemí, která k roku 1950 dosahovala méně, než 0,5 obyvatel na km², byla Francouzská Guyana, zde hodnota k tomuto roku představovala 0,3 obyvatel na km². K roku 2015 zde byla již hustota osídlení 3,3 obyvatel/km². Projekce do budoucnosti

ukazuje, že v roce 2030 by zde tato hodnota již měla být 4,6 obyvatel na km². O něco pozvolnější růst vidíme od roku 1950 u Mongolska, tehdy s hustotou osídlení pouze 0,5 obyvatel/km². Hodnota vzrostla k roku 2015 na 1,9 obyvatel na km², v roce 2030 by Mongolsko mělo mít hustotu osídlení 2,3 obyvatel na km².

Tři africké státy - Mauritánie, Libye, Namibie - měly k roku 1950 hustotu populace 0,6 obyvatel/km². K roku 2015 měla z těchto států nejvyšší hustotu osídlení Mauritánie s 3,9 obyvatel na km², Libye k tomuto roku dosahovala hodnoty 3,6 obyvatel/km². Hustota osídlení Namibie činila 3,0 obyvatel/km² k roku 2015. Předpokládá se, že Mauritánie bude mít k roku 2030 hustotu osídlení 5,5; Libye 4,2 a Namibie 4,0 obyvatel na km². Osídlení Botswany dosahovalo v roce 1950 hustoty 0,7 obyvatel/km². K roku 2015 byla hustota populace v této zemi 4,0 obyvatel/km². Projekce do budoucna ukazuje, že v roce 2030 by Botswana měla dosahovat hodnoty 5,0 obyvatel na km². Největší změna v hustotě osídlení se týkala Spojených Arabských Emirátů, které k roku 1950 dosahovaly hodnoty 0,8 obyvatel/km². Hustota osídlení této země vzrostla k roku 2015 až k 109,5 obyvatel na km². Projekce k roku 2030 ukazuje hustotu osídlení 131,3 obyvatel na km². Důležitou roli v růstu hustoty osídlení Spojených Arabských Emirátů bude mít Dubaj, která je již v současnosti důležitým městem obchodu. V Dubaji vznikají nové budovy, přichází sem mnoho lidí za prací. Spojené Arabské Emiráty jsou atraktivní také díky svým ropným ložiskům.

Hustota populace Austrálie v roce 1950 činila 1,1 obyvatel na km², k roku 2015 toto číslo vzrostlo na 3,1. Do budoucna se předpokládá růst této hodnoty ke 3,7 obyvatel na km². Nízkých hodnot též dosahoval k roku 1950 Island s 1,4 obyvatel/km². Mezi lety 1950 a 2015 došlo k navýšení hustoty na 3,3 obyvatel na km². Projekce do budoucna ukazuje, že k roku 2030 bude hustota populace Islandu 3,6 obyvatel/km². Hustota populace Surinamu činila v polovině 20. století 1,4 obyvatel na km². V roce 2015 činila hustota Surinamu 3,5 obyvatel/km², do budoucna, k roku 2030, je předpokládán růst na 3,8 obyvatel na km². Osídlení v Kanadě dosahovalo k roku 1950 pouze 1,5 obyvatel/km². K roku 2015 byla hustota obyvatelstva v Kanadě 4,0 a v roce 2030 by tato hodnota měla dosahovat 4,4 obyvatel na km². Co se týče Guyany, v roce 1950 dosahovala hustota osídlení 2,1 obyvatel

na km², k roku 2015 byla zjištěna hodnota 3,9 obyvatel na km². Předpokládá se, že v této zemi bude v roce 2030 hustota populace 4,2 obyvatel na km².⁸⁰

Tabulka 4: Země a území s nejvyšší hustotou osídlení k r. 1950, jejich vývoj k r. 2015, 2030: počet obyvatel na km²

Země/území	Počet obyvatel na km ² , stav k 1. červenci		
	1950	2015	2030*
Monako	13 422,8	25 322,8	26 987,9
Macao	6 571,3	19 652,4	24 064,2
Vatikán	2 056,8	1 818,2	1 829,5
Gibraltar	2 049,8	3 221,7	3 280,6
Hongkong	1 880,0	6 940,9	7 572,3
Singapur	1 460,1	8 005,3	9 169,2
Malta	975,0	1 308,0	1 337,6
Bermudy	745,2	1 240,1	1 186,6
Bangladéš	291,1	1 236,8	1 432,4

Poznámka: (*) prognóza OSN

Zdroj: World Population Prospects: The 2015 Revision, File POP/6: Population density by major area, region and country, 1950-2100 (persons per square km)

Nejvyšší hustoty osídlení dosahovalo již v roce 1950 Monako s 13 422,8 obyvatel na km². Tuto první pozici si udržela s 25 322,8 obyvatel/km² i v roce 2015. K roku 2030 se předpokládá, že hustota osídlení Monaka bude 26 987,9 obyvatel na km², což bude i v té době světově nejvyšší hodnota. Macao je v žebříčku nejhustěji osídlených zemí světa již od roku 1950 na druhém místě. V té době byla hustota populace na tomto území 6 571,3 obyvatel/km² a v roce 2015 to bylo 19 652,4 obyvatel/km². Hustota obyvatelstva v Macau bude dle výhledu k roku 2030 až 24 064,2 obyvatel na km². Území Vatikánu mělo 2 056,8 obyvatel na km² k roku 1950. V období let 1950 – 2015 došlo k poklesu na 1 818,2. K roku 2030 by však mělo dojít opět k růstu, hodnota bude dosahovat 1 829,5 obyvatel/km².

Osídlení populace Gibraltarů bylo 2 049,8 obyvatel na km² v roce 1950. K roku 2015 došlo k růstu na hodnotu 3 221,7 obyvatel/km². Projekce do budoucnosti ukazuje, že k roku 2030 bude Gibraltar osídlen 3 280,6 obyvatel na km². Hongkong měl k roku 1950 hustotu

⁸⁰ World Population Prospects. *The 2015 Revision: File POP/6: Population density by major area, region and country, 1950-2100 (persons per square km)*

osídlení 1880,0 obyvatel na km². Mezi lety 1950 – 2015 došlo k růstu na 6 940,9 obyvatel/km². Hongkong bude mít k roku 2030 hustotu populace 7 572,3 obyvatel/km². Singapur v roce 1950 dosahoval hustoty osídlení 1 450,1 obyvatel na km², což byl oproti hodnotě 8005,3, z roku 2015, skutečně velký rozdíl. Do budoucna se předpokládá růst Singapuru, v roce 2030 by měla tato země mít hustotu osídlení 9 169,2 obyvatel na km². Co se týče Malty, její hustota osídlení dosahovala 975,0 obyvatel na km² k roku 1950. Hustota populace Malty v letech 1950 – 2015 vzrostla na 1 308 obyvatel na km², do roku 2030 se předpokládá růst na 1 337,6 obyvatel/obyvatel/km². Bermudy měly k roku 1950 hustotu osídlení 745,2 obyvatel na km². K roku 2015 činila tato hodnota 1240,1 a do budoucna se předpokládá slabý pokles na 1 186,6 obyvatel/km². Bangladéš dosahoval 291,1 obyvatel/km² k roku 1950. V období v letech 1950 – 2015 došlo k až čtyřnásobnému nárůstu hustoty populace na 1 236,8 obyvatel na km². Růst je projektován i do budoucna, k roku 2030 by Bangladéš měl dosahovat hustoty osídlení 1 432,4 obyvatel/km².⁸¹

6 Urbanizace ve světě

Urbanizace je proces soustředování obyvatel do městských sídel, zejména do velkých měst.⁸² Definice slova *město* je velmi nejednoznačná. Existuje několik vymezení, Ctibor Votrubec⁸³ k tomu uvádí: *Smailes (1961) rozlišuje při výkladu pojmu města hledisko geografické a sociologické. ... Podle geografického pojetí je město součástí zemského povrchu, jež se odlišuje od okolního venkovského prostředí strukturou, která vyplývá zejména z antropogenních přeměn geografického prostředí, kdežto podle sociologického výkladu je město seskupením lidí žijících životem odlišným od života venkovského.*⁸⁴

Nejstaršími městy na světě jsou palestinské Jericho, založené roku 3 700 př. n. l. a město Gaziantep v Turecku. Jen o několik stovek let mladší jsou města Babylon, Ur a Eridu v Mezopotámii či Memfis a Théby v Egyptě. Většina těchto starých měst se geograficky nacházela v lokalitě tzv. *Úrodného půlměsíce*, rozkládající se od Mezopotámie, přes

---

⁸¹ World Population Prospects. *The 2015 Revision*. Tamtéž.

⁸² HRŮZA, Jiří. *Slovník soudobého urbanismu*. Praha: Odeon, 1977. Str. 267

⁸³ VOTRUBEC, Ctibor. Tamtéž. Str. 166

⁸⁴ VOTRUBEC, Ctibor. Tamtéž. Str. 166

Palestinu až do Egypta. Jednalo se o velmi úrodné, hojně zavlažované oblasti, kde započal kulturní rozvoj měst.⁸⁵

Mnoho měst bylo založeno již ve středověku, avšak do 19. století bylo městské obyvatelstvo pouze menšinou.⁸⁶

S rozvojem měst se proměňuje sociální a ekonomická struktura společnosti. Dochází ke změnám podmínek rozvoje osobnosti či životních postojů, zároveň však rostou vlivy „umělého životního prostředí“ na obyvatele měst.⁸⁷

Světová urbanizace činila 54 % k roku 2014. Od roku 2007 žije více lidí ve městech⁸⁸ nežli na vesnicích. Ještě v roce 1950 tomu bylo zcela naopak, 70 % lidí na světě žilo na vesnici. Do roku 2050 se předpokládá růst urbanizace na 66 %. Z 233 zemí či území světa mělo k roku 1950 pouze 24 % vyšší míru urbanizace než 50 %. K roku 2014 bylo již 63 % států s více než poloviční urbanizací, zároveň 1/3 států měla míru urbanizace vyšší než 75 %. Do budoucna, k roku 2050 se předpokládá, že 80 % států bude dosahovat vyšší urbanizace než 50 % a pouze 50 % států světa bude mít nižší urbanizaci než 75%.⁸⁹

Tabulka 5: Urbanizace ve světě, r. 1950, 2014 a 2050

Region	Urbanizace (%)		
	1950	2014	2050*
SVĚT	29,6	53,6	66,4
Afrika	14,0	40,0	55,9
Asie	17,5	47,5	64,2
Evropa	51,5	73,4	82,0
Latinská Amerika a Karibik	41,3	79,5	86,2
Severní Amerika	63,9	81,5	87,4
Oceánie	62,4	70,8	73,5

Poznámka: (*) prognóza OSN

Zdroj: World Urbanization Prospects: The 2014 Revision. Str. 40

⁸⁵ VOTRUBEC, Ctibor. Tamtéž. Str. 38, 143

⁸⁶ VOTRUBEC, Ctibor. Tamtéž. Str. 49

⁸⁷ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 73

⁸⁸ Ve statistikách je jako město označováno sídlo s 2 000 a více obyvateli. World Urbanization Prospects: The 2014 Revision Str. 4

⁸⁹ World Urbanization Prospects. Tamtéž. Str. 7

V roce 1950 žilo necelých 30 % (29,6 %) světové populace ve městech. Nejvíce městského obyvatelstva žilo v regionu Severní Amerika, konkrétně 63,9 %.

Urbanizace v Oceánii dosahovala 62,4 %, což ji činilo druhým nejvíce urbanizovaným regionem světa. O více než 10 % nižší podíl městského obyvatelstva měla Evropa s 51,5 %. V regionu Latinská Amerika a Karibik dosahoval podíl městského obyvatelstva 41,3 %. Podprůměrných hodnot urbanizace dosahovaly regiony Asie a Afrika. Téměř nejnižší procento urbanizace měla Asie s podílem 17,5 % městského obyvatelstva. Vůbec nejnižší urbanizaci nalezneme v regionu Afrika, kde pouze 14,0 % obyvatelstva žilo ve městě.

Ve srovnání s rokem 1950 byl trend urbanizace k roku 2014 rostoucí, podíl městského obyvatelstva světa dosahoval 53,6 %. Nejvyšší procentuální nárůst zaznamenala od roku 1950 Latinská Amerika a Karibik, urbanizace tohoto regionu činila 79,5 % k roku 2014. Vysoký přírůstek obyvatelstva žijící ve městech nacházíme i v Asii, kde došlo k nárůstu z 17,5 % na 47,5 % k roku 2014. Podíl obyvatelstva žijícího ve městech v Africe stoupl ze 14 % na 40,0 %. Evropa byla k roku 2014 urbanizována ze 73,4 %. V Severní Americe žilo k roku 2014 ve městech 81,5 %. Oceánie měla v období 1950 – 2014 nejnižší nárůst urbanizace, z 62,4 % v roce 1950 na 70,8 k roku 2014.⁹⁰

Tabulka 6: Podíl světové městské populace v jednotlivých regionech (v %)

Region	Procentuální vyjádření		
	1950	2014	2050*
SVĚT	100,0	100,0	100,0
Afrika	4,3	11,7	21,1
Asie	32,8	53,2	52,3
Evropa	37,9	14,1	9,2
Latinská Amerika a Karibik	9,3	12,8	10,6
Severní Amerika	14,7	7,5	6,2
Oceánie	1,1	0,7	0,7

Poznámka: (*) prognóza OSN

Zdroj: World Urbanization Prospects: The 2014 Revision. Str. 38

V roce 1950 zaujímala největší podíl světového městského obyvatelstva Evropa (37,9 %). Asie dosahovala hodnoty 32,8 %. O více než polovinu nižší podíl na světové urbanizované populaci zaujímala Severní Amerika s 14,7 %. O bezmála 5 % méně se na celkovém

⁹⁰ World Urbanization Prospects. Tamtéž. Str. 40

podílu městské populace ve světě podílel region Latinská Amerika a Karibik, s 9,3 %. Téměř nejnižší procento na celosvětové urbanizované populaci bylo v Africe, podíl městského obyvatelstva zde činil 4,3 %. Vůbec nejnižší podíl městského obyvatelstva světa (1,1 %) představovala Oceánie.

Ve srovnání s rokem 1950 jsou z hlediska podílu světového urbanismu k roku 2014 rostoucí tendence u Afriky, Asie a regionu Latinská Amerika a Karibik. K roku 2014 činil podíl světové urbanizace v Africe 11,7 %, což byl oproti roku 1950 nárůst o více než 7 %. Ještě výraznější nárůst zaznamenáváme u Asie, kdy v roce 1950 žilo v tomto regionu 32,8 % světové městské populace. K roku 2014 toto procento vzrostlo na 53,2 %, což představovalo nárůst o více než 20 %. Region Latinská Amerika a Karibik též zaznamenal od roku 1950 růst podílu světové urbanizace, z tehdejších 9,3 %, vzrostl podíl světového městského obyvatelstva o více než 3 %. K roku 2014 dosahoval podíl Latinské Ameriky a Karibiku na světové urbanizaci 12,8 %. U druhé poloviny regionů došlo naopak k poklesu podílu na světové urbanizaci. Nejzřetelnější pokles podílu světového městského obyvatelstva zažila v roce 2014 Evropa. Zatímco k roku 1950 dosahoval podíl světové urbanizace Evropy 37,9 %, k roku 2014 dosahoval tento podíl pouze 14,1 %.⁹¹

Na rozdíl od období let 1950 - 2014, kdy došlo k celkovému růstu urbanizace, nyní při srovnávání roku 2014 s projekcí roku 2050, si lze povšimnout převládajícího klesajícího trendu vývoje. Stejně jako v roce 2014, i v roce 2050 by měl být nejvyšší podíl městské populace v Asii s 52,3 %. Asie bude z hlediska podílu světové urbanizace skutečně dominovat. Afrika, jako druhý nejvíce urbanizovaný region, bude mít podíl na světové urbanizaci o polovinu nižší (21,1 %), než již zmíněná Asie. Právě u Afriky zaznamenáme k roku 2050 jediný nárůst oproti roku 2011 mezi ostatními světovými oblastmi.

Podíl Latinské Ameriky a Karibiku na světové urbanizaci bude 10,6 % k roku 2050, což je o 2,2 % méně než v roce 2014. U Evropy dochází v projekci k roku 2050 k propadu o 5 % na 9,2 % podílu na světové urbanizaci. Klesající trend se týká v roce 2050 též Severní Ameriky, která oproti 7,5 % v roce 2014 poklesne k roku 2050 na 6,2 %. Podíl Oceánie na světové urbanizované populaci ve světě se od roku 2014 k roku 2050 nezmění, zůstane na 0,7 %.⁹² Do příštích deseti let je předpokládán růst urbanizace ve všech regionech.

V Africe a Asii by měl být nárůst rychlejší než ve zbytku oblastí. K roku 2014 byla roční

---

⁹¹ World Urbanization Prospects. Tamtéž. Str. 38

⁹² World Urbanization Prospects. Tamtéž. Str. 38

míra růstu urbanizace v Africe 1,5 % a v Asii 1,1 %. Tyto dva regiony, u kterých je předpokládáno dosažení 56 % a 64 % v polovině století, jsou však projektovány jako méně urbanizované než zbytek světa. Regiony, které nyní dosahují relativně vysokých hodnot urbanizace, se urbanizují pomalejším tempem, méně než 0,4 % ročně.

Urbanizace se od roku 1950 v jednotlivých regionech lišila. V Asii začala v roce 1950 míra urbanizace prudce kolísat, především kvůli stagnaci urbanizačního procesu v Číně, probíhajícího v pozdních 60. letech a na počátku 70. let 20. století a jeho následným obratem. Evropa, Severní Amerika a Oceánie naopak zažily dobu stabilní urbanizace a celkově se míry urbanizace za posledních dvacet let snížily. V regionu Latinská Amerika a Karibik, došlo v posledních 60 letech k poklesu tempa růstu urbanizace. V Africe došlo za v poslední době k růstu tempa urbanizace. Projekce do budoucích desetiletí ukazují postupný pokles tempa růstu urbanizace. Předpokládá se, že v období let 2020 – 2050 se Afrika stane nejrychleji urbanizovaným regionem světa.⁹³

6.1 Urbanizace zemí a území světa

Tabulka 7: Deset nejvíce urbanizovaných zemí a území, r. 2014

Pořadí	Země či území	Urbanizace k roku 2014 (%)
1.	Hongkong	100,0
2.	Macao	100,0
3.	Singapur	100,0
4.	Katar	99,2
5.	Guadeloupe	98,4
6.	Kuvajt	98,3
7.	Belgie	97,8
8.	Malta	95,3
9.	Americké Panenské ostrovy	95,2
10.	Uruguay	95,2

Zdroj: World Urbanization Prospects: The 2014 Revision. Str. 9

⁹³ World Urbanization Prospects. Tamtéž. Str. 11

Tabulka 8: Deset nejvíce urbanizovaných zemí a území, r. 2050

Pořadí	Země či území	Urbanizace k roku 2050* (%)
1.	Hongkong	100,0
2.	Macao	100,0
3.	Singapur	100,0
4.	Katar	99,8
5.	Kuvajt	98,8
6.	Guadeloupe	98,8
7.	Belgie	98,6
8.	Japonsko	97,7
9.	Uruguay	97,5
10.	Americké Panenské ostrovy	97,2

Poznámka: (*) prognóza OSN

Zdroj: *World Urbanization Prospects: The 2014 Revision. Str. 9*

Přes rychlé tempo urbanizace pozorované od roku 1950 v mnoha zemích, zůstává značný počet těch zemí, v nichž je urbanizace stále na nízké úrovni. K roku 2014 sídlila méně než čtvrtina obyvatel 24 zemí ve městech, zatímco v roce 1950 se tato čtvrtina populace sídlící ve městech týkala až 106 zemí světa. Z těchto 24 zemí bylo 9 měst situováno v Africe, 7 v Oceánii, 4 v Latinské Americe a Karibiku, 3 v Asii a 1 město v Evropě. K roku 2050 má být pouze 7 zemí městských z méně než 25 %, což budou vlastně jakési ostrovní státečky či teritoria s méně než 2 miliony obyvatel.

V roce 2014 byly Hongkong, Macao a Singapur zeměmi a územími s nejméně 90 000 obyvateli, dosahující 100% urbanizace. Následoval Katar s 99 % městské populace. Guadeloupe, Kuvajt a Belgie dosahovaly 98% urbanizace. Projekce roku 2050 naznačuje, že každá z 10 nejvíce urbanizovaných zemí světa bude z více než 97 % urbánní.⁹⁴

---

⁹⁴ World Urbanization Prospects. Tamtéž. Str. 9

Tabulka 9: Deset nejméně urbanizovaných zemí a území, r. 2014

Pořadí	Země či území	Urbanizace k roku 2014 (%)
1.	Trinidad a Tobago	8,6
2.	Burundi	11,8
3.	Papua-Nová Guinea	13,0
4.	Uganda	15,8
5.	Malawi	16,1
6.	Nepál	18,2
7.	Srí Lanka	18,3
8.	Niger	18,5
9.	Svatá Lucie	18,5
10.	Jižní Súdán	18,6

Zdroj: World Urbanization Prospects: The 2014 Revision. Str. 9

Tabulka 10: Deset nejméně urbanizovaných zemí a území, r. 2050

Pořadí	Země či území	Urbanizace k roku 2050* (%)
1.	Trinidad a Tobago	10,7
2.	Papua-Nová Guinea	22,7
3.	Samoa	23,4
4.	Svatá Lucie	25,1
5.	Burundi	26,3
6.	Antigua a Barbuda	28,8
7.	Svazijsko	30,2
8.	Srí Lanka	30,2
9.	Malawi	30,2
10.	Federativní státy Mikronésie	30,2

Poznámka: (*) prognóza OSN

Zdroj: World Urbanization Prospects: The 2014 Revision. Str. 9

Deset nejméně urbanizovaných zemí k roku 2014 mělo méně než 20% urbanizaci. Předpokládá se, že k roku 2050 bude 7 z těchto deseti nejméně urbanizovaných zemí či území urbanizováno nejméně z 25 %.

Nejnižší urbanizaci najdeme ve státě Trinidad a Tobago, kde v roce 2014 dosahovala urbanizace pouhých 8,6 %. O něco vyšší míru urbanizace dosahovalo v tomtéž roce Burundi s 11, 8 %. Co se týče výhledu do budoucna, v roce 2050 bude mít Trinidad a Tobago urbanizaci 10,7 %. O něco vyšší urbanizaci bude mít k roku 2050 Papua-Nová Guinea s mírou urbanizace 22,7 %.⁹⁵

6.2 Urbanizace dle příjmové třídy zemí

Zatímco v zemích s vysokým příjmem převažovala městská populace už v polovině 20. století, země s vyšším středním příjmem zažily rychlý růst urbanizace až později. Již v roce 1950 žila většina populace (57 %) v zemích s vysokým příjmem ve městech. Předpokládá se, že jejich míra urbanizace bude stále růst, od 80 % v roce 2014 až na 86 % k roku 2050. Naopak u zemí s vyšším středním příjmem zaznamenáváme k roku 1950 pouze 20 % městské populace, tyto země se však rychle urbanizovaly, a k roku 2014 již byly urbanizovány z 63 %. Toto procento by mělo do budoucna, k roku 2050, vzrůst až na 79 %. Například Brazílie, Čína, Írán a Mexiko patří do této skupiny zemí, a je u nich předpokládán rychlý růst urbanizace a zároveň růst hrubého národního produktu.

U zemí s nižším středním příjmem bylo tempo růstu urbanizace pomalejší. Přesto se u této skupiny předpokládá do budoucna rychlejší růst urbanizace nežli u ostatních skupin. K roku 2014 činil podíl populace žijící ve městech u zemí s nižším středním příjmem 39 %. U zemí s nízkým příjmem byl k roku 2014 zaznamenán 30% podíl urbanizované populace. K roku 2050 se předpokládá dosažení 57% urbanizace u zemí s nízkým středním příjmem a 48% urbanizace u zemí nízké příjmové třídy.⁹⁶

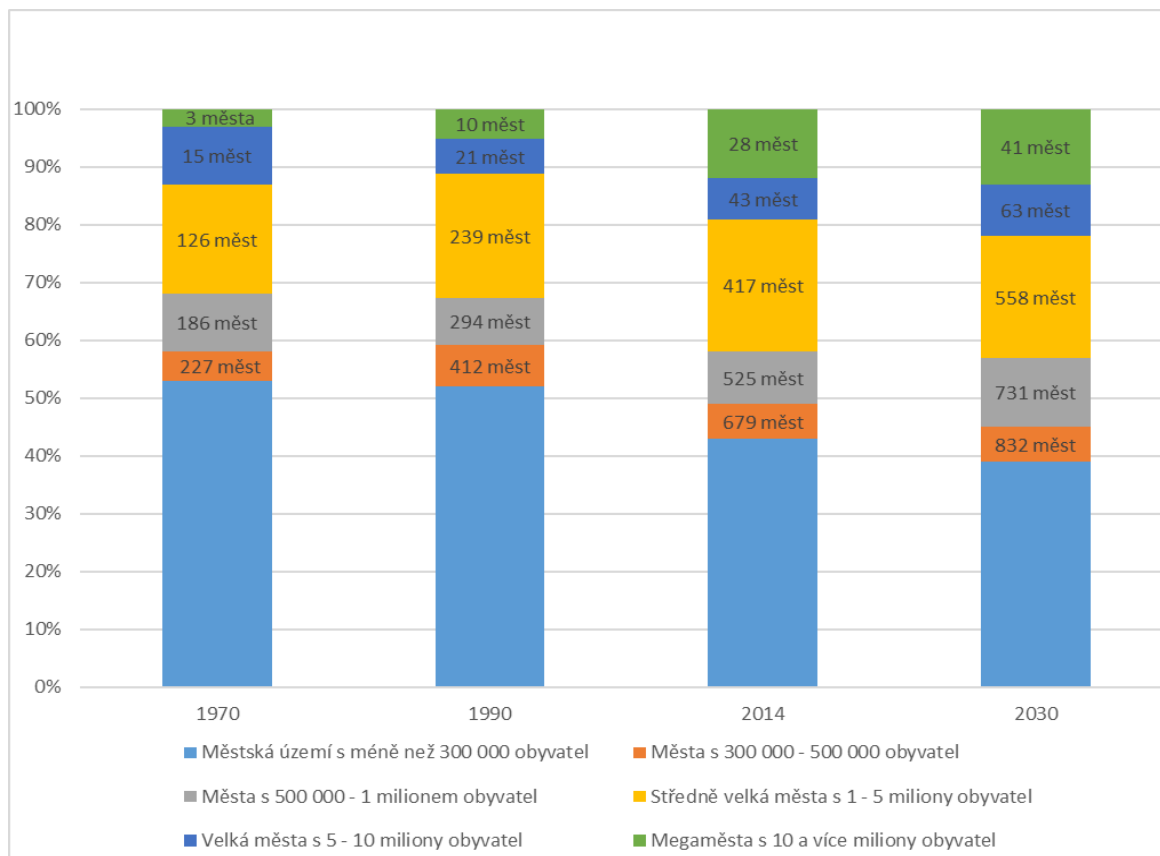
---

⁹⁵ World Urbanization Prospects. Tamtéž. Str. 9

⁹⁶ World Urbanization Prospects. Tamtéž. Str. 11

6.3 Urbanizace dle velikosti měst

Graf 1: Rozdělení světové městské populace podle velikostní třídy městského osídlení a počet měst, 1970, 1990, 2014 a 2030

Poznámka: (*) prognóza OSN

Zdroj: *World Urbanization Prospects: The 2014 Revision*, str. 17

Megaměsta jsou význačné svou velikostí a koncentrací ekonomické aktivity, jsou však domovem pouze pro jednoho z osmi světových městských obyvatel. V roce 1990 se na světě nacházelo 10 měst s více než 10 miliony obyvatel, tyto megaměsta byla domovem pro 153 milionů lidí, což představovalo méně než 7 % světové populace. K roku 2014 se počet megaměst téměř ztrojnásobil na 28, populace v těchto městech vzrostla na 453 milionů. V roce 2014 bylo největším městem na světě Tokio s 38 miliony obyvateli včetně aglomerace. Druhým největším městem bylo Dillí s 25 miliony obyvatel. Jen o 2 miliony

méně měla Šanghaj s 23 miliony obyvatel. Následovalo Mexico City, Bombaj a São Paulo s populací okolo 21 milionů obyvatel.⁹⁷

Velká města s 5 až 10 miliony obyvatel mají význam pro malé, ale globálně rostoucí množství městského obyvatelstva. V roce 2014 žilo přes 300 milionů obyvatel ve 43 velkých městech s 5 až 10 miliony obyvatel, včetně chilského Santiaga, španělského Madridu a Singapuru. Velká města byla v roce 2014 prospěšná 8 % světové urbánní populace. Předpokládá se, že počet těchto měst vzroste k roku 2030 až k 63 a bude je obývat více než 400 milionů lidí, což představuje necelých 9 % světové městské populace. Jeden z pěti městských obyvatel na světě žil v roce 2014 ve středně velkém městě s 1 až 5 miliony obyvateli. Tato středně velká města byla opravdu největšími městy v 79 zemích světa. Mezi příklady lze uvést australské Sydney, etiopská Addis Abeba či uruguayské Montevideo. V letech 1990 až 2014 se světová populace žijící ve středně velkých městech téměř zdvojnásobila, a předpokládá se, že mezi lety 2014 až 2030 ještě poroste o dalších 36 %, z 827 milionů k 1,1 miliardě.

Předpokládá se, že počet lidí žijících ve městech o 300 000 až 1 milionu obyvatel, poroste z 521 milionů v roce 2014 na 828 milionů k roku 2030, ale tento podíl bude činit pouze 16 % na světové městské populaci. K roku 2014 žilo 43 % světové městské populace v sídlech s méně než 300 000 obyvatel. Ačkoli je tento typ měst dle projekce na ústupu, k roku 2030 budou tato menší velkoměsta a města domovem pro 38 % městských obyvatel světa.⁹⁸

Mnoho megaměst a velkých měst je situováno v zemích globálního Jihu. Samotná Čína měla k roku 2014 šest megaměst a 10 měst s populací mezi 5 a 10 miliony obyvatel, k roku 2030 této zemi přibude ještě jedno megaměsto a šest velkoměst. Předpokládá se, že 4 z indických měst, které jsou v roce 2014 obývány 5 až 10 miliony obyvatel, se stanou do budoucna megaměsty (Ahmadábád, Bengalúru, Čennaí a Hajdarábád). Indie by měla mít celkem 7 megaměst k roku 2030. Bez Číny a Indie, měla Asie 7 megaměst a 11 velkoměst k roku 2014.

Káhira, Kinshasa a Lagos byla v roce 2014 jediná megaměsta v Africe. Předpokládá se však, že k roku 2030 by se mohla objevit další tři, např. tanzanský Dar es Salaam, jihoafrický Johannesburg a angolská Luanda. U těchto měst je předpokládáno, že by mohla

---

⁹⁷ World Urbanization Prospects. Tamtéž. Str. 16

⁹⁸ World Urbanization Prospects. Tamtéž. Str. 18

překročit hranici 10 milionů obyvatel. Předpokládá se, že i počet afrických velkoměst s populací mezi 5 až 10 miliony obyvatel bude růst ze 3 v roce 2014 na 12 k roku 2030.

V Latinské Americe se u kolumbijské Bogoty a peruánské Limy předpokládá růst populace za hranici 10 milionů obyvatel k roku 2030. Připojí se tak ke čtyřem současným megaměstům, jimiž jsou v tomto regionu Buenos Aires, Mexico City, Rio de Janeiro a São Paulo. Jsou zde však určité nejistoty v projekcích měst do budoucna. Vysoká nejistota je například u měst, jako je Kinshasa v Demokratické republice Kongo, kde rychlost poklesu plodnosti je stále velmi neurčitá a žádný census zde nebyl proveden či nahlášen již několik desítek let.⁹⁹

Faktorů, které ovlivňují míru růstu měst je mnoho. Jedná se o geografickou polohu, klima a topografii, typy průmyslu charakterizující hospodářství města, dostupnost přírodních zdrojů jako je voda a její dostupnost dále i vazby s ostatními městy v regionu. Ani regiony ani velikost městské populace nejsou efektivními předpověďmi míry růstu měst. Míry růstu městské populace se napříč světovými regiony během období let 1990 – 2014 značně různí.

V Africe jsou mediány míry růstu jednotlivých měst podobné, pohybují se mezi 2 až 3 % ročně. Stejnou situaci pozorujeme v Asii, kromě asijských megaměst, jejichž tendence růstu byly pomalejší na rozdíl od měst odlišné velikosti. V Evropě rostla velká města s 5 až 10 miliony obyvatel rychleji (s mírou okolo 1 % ročně) než menší města. Medián míry růstu poklesl až téměř k nule, kvůli poklesu počtu obyvatel mnoha středně velkých a menších měst během období let 1990 – 2014. V Latinské Americe a Karibiku, stejně jako v regionu Severní Ameriky, stoupaly mediány růstu menších měst rychleji, než u velkých měst. U Oceánie nelze hledat souvislost mezi velikostí města a mírou růstu, především kvůli nízkému počtu měst v tomto regionu.¹⁰⁰

---

⁹⁹ World Urbanization Prospects. Tamtéž. Str. 18

¹⁰⁰ World Urbanization Prospects. Tamtéž. Str. 18

7 Populace v regionech

7.1 Velikost populace

Mezi deseti největšími zeměmi světa z hlediska populace se nachází k roku 2015 jedno v Africe (Nigérie), pět v Asii (Bangladéš, Čína, Indie, Indonésie, Pákistán), dvě jsou v Latinské Americe (Brazílie a Mexiko). Jedna je v Severní Americe (USA), dále mezi tyto nejlidnatější země patří také euroasijské Rusko. Mezi těmito je populace Nigérie sedmá největší na světě, a její růst je prudký. Díky tomu je předpokládáno, že nigerijská populace k roku 2050 překročí populaci USA a stane se tak třetí největší zemí na světě z hlediska počtu obyvatel. Očekává se, že rokem 2050 převyší šest z deseti největších zemí světa 300 milionů obyvatel – Čína, Indie, Indonésie, Nigérie, Pákistán a USA.

Více než polovina světového přírůstku populace bude k roku 2050 v Africe. Mezi lety 2010 – 2015 měl tento region nejrychlejší tempo růstu, o 2,55 % ročně. Od roku 2015 do roku 2050 by měl počet obyvatel Afriky narůst až o 1,3 miliardy, i přes fakt, že bude docházet ke značnému poklesu porodnosti. Dle střední varianty projekce se předpokládá, že plodnost klesne z 4,7 dítěte na ženu v období 2010 – 2015 na hodnotu 3,1 dítěte na ženu v letech 2045 – 2050. Mezi lety 2095 – 2100, se tato hodnota sníží až na 2,2 dítěte na ženu. Počet obyvatel Asie mezi lety 2015 a 2050 vzroste o 0,9 miliardy obyvatel, což bude po Africe nejvyšší světový přírůstek. Severní Amerika, Latinská Amerika a Karibik a Oceánie budou dosahovat mnohem nižších přírůstků populace. Evropa bude mít ve střední variantě k roku 2050 nižší velikost populace než v roce 2015.¹⁰¹

Nové projekce obsahují význačné výsledky. Během sedmi let překročí Indie velikost populace Číny. Nyní činí populace Číny asi 1,38 miliard, Indie má 1,31 miliard obyvatel. Předpokládá se, že v roce 2022 budou mít obě tyto země asi 1,4 miliard obyvatel. Indie poté bude pokračovat v růstu několik dekád až k 1,5 miliardám obyvatel v roce 2030. K roku 2050 dosáhne populace Indie až 1,7 miliard obyvatel. U Číny se předpokládá konstantní velikost populace až k 30. letům 21. století, se kterými poté bude velikost povolna klesat.¹⁰²

---

¹⁰¹ World Population Prospects. Tamtéž. Str. 3

¹⁰² World Population Prospects. Tamtéž. Str. 4

Populační růst je nejvýznamnější v nejméně rozvinutých zemích světa.¹⁰³ K roku 2015 čítala tato skupina 48 zemí světa, 27 jich je v Africe. Projekce do budoucnosti ukazují, že tempo růstu těchto zemí se bude z hodnoty 2,4 % ročně k roku 2015 snižovat. Populace těchto 48 zemí však bude až dvojnásobně růst, z 954 milionů v roce 2015 k 1,9 miliardám k roku 2050 až na 3,2 miliardy obyvatel v letech 2050 – 2100.¹⁰⁴

Několik zemí světa naopak zažije do roku 2050 více než 15% pokles populace. Tento jev se bude týkat například zemí, jako je Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvatsko, Maďarsko, ale též i Japonsko, Litva, Lotyšsko, Moldavsko, Rumunsko, Srbsko a Ukrajina.¹⁰⁵

7.2 Plodnost

Plodnost dosahuje v celé Evropě nižších hodnot, než by bylo třeba pro dlouhodobě plně nahrazení populace. Tato hodnota činí v průměru 2,1 dítěte na ženu. Ve většině případů byla hodnota plodnosti po několik desetiletí pod touto hranicí. Zatímco v období let 2010 – 2015 byla plodnost Evropy celkově na hodnotě 1,6 dítěte na ženu, od roku 2045 do roku 2050 by mělo dojít k růstu na 1,8 dítěte na ženu. Ani takovýto růst však nezabrání pravděpodobnému snížení velikosti celkové populace Evropy.¹⁰⁶

Co se týče zemí světa, předpokládá se, že růst populace se mezi lety 2015 a 2050 bude týkat též zemí s vysokou plodností, a to především v Africe, ale i v jiných světových oblastech. Očekává se, že v letech 2015 – 2050 bude polovina světového populačního růstu připadat devíti zemím: Indie, Nigérie, Pákistán, Demokratická republika Kongo, Etiopie, Tanzanie, USA, Indonésie, Uganda, (řazeno podle velikosti části celkového růstu).¹⁰⁷

---

¹⁰³ Nejméně rozvinuté země – The least developed countries (LDCs) (World Population Prospects: The 2015 Revision)

¹⁰⁴ World Population Prospects. Tamtéž. Str. 4

¹⁰⁵ World Population Prospects. Tamtéž. Str. 3

¹⁰⁶ World Population Prospects. Tamtéž. Str. 3

¹⁰⁷ World Population Prospects. Tamtéž. Str. 4

Tabulka 11: Míra plodnosti ve světě k roku 2015

	Nízká míra plodnosti	Středně pokročilá plodnost	Vysoká míra plodnosti
Počet dětí na ženu	méně než 2,1	2,1 – 5	5 a více
Podíl na světové populaci (%)	46	46	9
Největší země	Čína, USA, Brazílie, Rusko	Indie, Indonésie, Pákistán, Mexiko	Nigérie, DR Kongo, Tanzanie, Uganda

Zdroj: World Population Prospects: The 2015 Revision. Str. 5

Úrovně plodnosti se napříč zeměmi a regiony značně liší. V posledních desetiletích zažilo mnoho států významné redukce průměrné velikosti rodiny. Dnes se ve světě mohou země klasifikovat z hlediska stupně plodnosti do tří skupin. Předpokládá se, že 46 % světové populace dnes žije v zemích s nižší mírou plodnosti, kde ženy mají v průměru méně než 2,1 dítěte za celý život. S nízkou plodností se setkáme u všech evropských a severoamerických zemí, a také u 20 zemí v Asii. V Latinské Americe a Karibiku je těchto zemí 17, v Oceánii se nachází tyto země 3 a v Africe se nízká plodnost týká pouze 1 země. Největšími zeměmi s nízkou plodností jsou Čína, USA, Brazílie, Rusko, Japonsko a Vietnam.

Dalších 46 % světové populace žije v zemích se středně pokročilou plodností. Tyto země již zažily značný pokles plodnosti a počet dětí na ženu je zde v průměru mezi 2,1 – 5. Země se středně pokročilou plodností se nacházejí v mnoha světových regionech. Největšími z nich jsou Indie, Indonésie, Pákistán, Bangladéš, Mexiko a Filipíny.

Zbýlých 9 % světové populace jsou země s vysokou plodností. Ty doposud zažily pouze omezený pokles plodnosti. V těchto zemích má žena za celý život v průměru 5 a více dětí. Na světě se nachází 21 zemí s vysokou plodností, 19 z nich leží v Africe a 2 jsou v Asii. Největší země s vysokou plodností jsou Nigérie, Demokratická republika Kongo, Tanzanie, Uganda a Afghánistán.¹⁰⁸

Projektované populační úrovně ve střední variantě jsou výsledkem značného poklesu plodnosti. Světová plodnost bude klesat z 2,5 dítěte na ženu v období 2010 – 2015 na 2,4

¹⁰⁸ World Population Prospects. Tamtéž. Str. 5

dítěte na ženu v letech 2025 – 2030 až na 2,0 dítěte na ženu v letech 2095 – 2100. Pro nejméně vyspělé země světa jsou projektovány prudké poklesy, ze 4,3 v období 2010 – 2015 na 3,5 v letech 2025 – 2030 až ke 2,1 dítěte na ženu v období 2095 – 2100. Pro státy s vyšší plodností panuje značná nejistota v projekci plodnosti i v období po roce 2030 až do roku 2100. Pomalejší než předpokládané snížení plodnosti, by znamenalo celkově vyšší nárůst populace ve všech dalších časových obdobích. Možným scénářem je, že by všechny země dosáhly úrovně fertility, která by byla trvale o polovinu vyšší než ve střední variantě v roce 2100, kdy by se populace zvýšila na 16,6 miliard obyvatel. Což je téměř o 5 miliard více než ve střední variantě.

Pro uskutečnění těchto poklesů plodnosti ve střední variantě, je základní podmínkou investice do reprodukčního zdraví a plánování rodiny, a to především u nejméně rozvinutých zemí světa. Ženy a páry tak mohou dosáhnout velikosti rodiny, jaké si přejí. V roce 2015 užilo antikoncepci v nejméně rozvinutých zemích odhadem 34 % žen. Tyto byly v produktivním věku, vdané či v manželském svazku, navíc 22 % těchto žen přehodnotilo své plánování rodiny.¹⁰⁹

7.3 Střední délka života

Očekávaná průměrná délka života vzrostla mezi lety 2000 – 2005 a 2010 – 2015 o 3 roky, což v reálu znamenalo navýšení z 67 na 70 let. Všechny hlavní regiony světa tento nárůst převyšovaly. Nejznamenatelnější růst zaznamenala Afrika, kde došlo k navýšení průměrné délky života o 6 let v nultých letech 21. století. V letech 2010 – 2015 dosahovala očekávaná průměrná délka života v Africe 60 let, v Asii to bylo 72 let, v oblasti Latinské Ameriky a Karibiku 75 let. V Evropě a taktéž v Oceánii byla očekávaná průměrná délka života 77 let a v Severní Americe 79 let.¹¹⁰

Důležitým indikátorem vyspělosti zemí je míra pravděpodobnosti úmrtí dítěte do pěti let. Celosvětově tyto hodnoty kolísají v letech 2000 – 2005 od 71 ‰ k 50 ‰ živě narozených v období 2010 – 2015. Největší poklesy byly zaznamenány v Subsaharské Africe, kdy došlo ke snížení ze 125 ‰ na 86 ‰. Ve většině zemí Subsaharské Afriky a u skupiny nejméně rozvinutých zemí světa došlo k poklesu této úmrtnosti po roce 2000.

---

¹⁰⁹ World Population Prospects. Tamtéž. Str. 5

¹¹⁰ World Population Prospects. Tamtéž. Str. 5

Celosvětově se předpokládá nárůst očekávané průměrné délky života ze 70 let v období 2010 – 2015 na 77 let v letech 2045 – 2050 až k 83 letům v době mezi rokem 2095 a 2100. Předpokládá se, že Afrika dosáhne ke konci tisíciletí o 19 let vyšší střední délky života. Očekávaná průměrná délka dožití v Africe dosáhne 70 let v období let 2045 – 2050 a 78 let mezi roky 2095 – 2100. K tomuto růstu bude nutné trvale snižovat šíření viru HIV, nezbytný bude též úspěšný boj proti dalším infekčním a nepřenositelným nemocem. V Asii i v oblasti Latinské Ameriky a Karibiku se do budoucna předpokládá průměrná délka dožití o 13 – 14 let vyšší v období let 2095 – 2100. Co se týče růstu očekávané průměrné délky dožití v Evropě, Severní Americe a v Oceánii, v tomto období by měla dosahovat 10 – 11 let.¹¹¹

7.4 Stárnutí populace

V mnoha částech světa je populace stále mladá. V roce 2015 představovaly děti ve věku pod 15 let až 41 % celkové populace Afriky. Mladí lidé ve věku od 15 let do 24 let tvořili 19 % obyvatelstva Afriky. Latinská Amerika a Karibik a region Asie, u nichž došlo k velkým poklesům plodnosti, měly menší procentuální zastoupení dětí v populaci. V Latinské Americe tvořily děti 26 % populace, v Asii to bylo 24 %. Mladí lidé v Latinské Americe představovali 17 % celkové populace, v Asii byla tato skupina zastoupena 16 %. Celkově byly tyto tři regiony k roku 2015 domovem pro 1,7 miliardy dětí a 1,1 miliardy mladých lidí. Na důležitosti pro tyto generace nabývá po roce 2015 poskytování zdravotní péče, vzdělávání a získávání pracovních příležitostí, a to i v nejchudších zemích a u nejchudších skupin lidí.

Předpokládá se, že podíl dětí na populaci mnoha zemí v těchto regionech bude v blízké budoucnosti klesat. Naopak procentuální zastoupení lidí v aktivním věku by mělo do budoucna vzrůst. Země s relativně vysokým poměrem pracujících (produktivní část) k závislé části populace mají možnost těžit z *demografické dividendy* zajišťující stav, kdy odpovídající trh práce a další (hospodářská) opatření umožňují (produktivní) absorpci populace se vzrůstajícím produktivním věkem a růst investic do lidského kapitálu dětí a mladistvých.

---

¹¹¹ World Population Prospects. Tamtéž. Str. 6

Populace starší 60 let přibývá celosvětově nejrychleji. Zatímco plodnost klesá a očekávaná průměrná délka dožití roste, podíl populace starší 60 let roste. Tento fenomén, známý jako stárnutí populace se týká celého světa.

V roce 2015 bylo na světě 901 milionů lidí ve věku 60 let a více, což představovalo 12 % lidstva celého světa. Populace ve věku 60 let a více, roste tempem 3,26 % ročně. K roku 2015 byla Evropa kontinentem s největším zastoupením populace ve věku 60 let a více, podíl této skupiny dosahoval 24 %. Rychlé stárnutí populace bude postihovat do budoucna i ostatní světadíly. K roku 2050 budou všechny světové regiony dosahovat podílu alespoň čtvrtiny populace starší 60 let. Výjimkou bude pouze Afrika, kde ke stárnutí populace v takovém měřítku nedojde. Populace starší 60 let bude k roku 2030 čítat 1,4 miliardy obyvatel světa, do roku 2050 toto číslo přesáhne 2,1 miliardy, v období let 2050 – 2100 dojde k nárůstu až na 3,2 miliardy obyvatel. Předpokládá se, že v několika zemích bude mít stárnutí populace velký efekt na počet pracovníků v důchodu.¹¹²

8 Vnitřní migrace v rozvojových zemích

8.1 Migrace

*Fungování jakéhokoli demografického systému nemůžeme zcela pochopit, odhlédneme-li od mobility, jejíž vyvažující funkce je podstatná.*¹¹³

S růstem populace dochází k trvalým změnám bydliště, známých jako migrace obyvatel. Příčinou migrace může být například nedostatek pracovních míst, ale též politické či etnické pronásledování nebo válečné konflikty. Rozlišují se dva typy migrací – zahraniční a vnitřní. Dále se dají migrace dělit na trvalou a dočasnou.¹¹⁴

Historie lidské migrace se týkala člověka již od jeho zrození. Asi před sedmi miliony let se z afrických pralesů vynořili první hominidé a začali kolonizovat savanu. Tento pohyb lze považovat za první migraci v dějinách lidstva. V určitém slova smyslu jsou lidé rození migranti.¹¹⁵

Ke kapitole migrace lze zařadit i téma již zmiňované urbanizace. V 18. století dochází v Evropě ke stěhování obyvatelstva z venkova do měst. S tímto jevem se proměňuje

---

¹¹² World Population Prospects. Tamtéž. Str. 7

¹¹³ BACCI, Massimo Livi. *Populace v evropské historii*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. Str. 143

¹¹⁴ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 67

¹¹⁵ KING, Russell. *Atlas lidské migrace*. Praha: Mladá fronta, 2008. Str. 15

struktura ekonomiky z agrární na ekonomiku průmyslovou. Zbyněk Kuna¹¹⁶ k této problematice dodává: *Směřování lidí z venkova do měst v rozvojových zemích ve spojení s populační explozí přináší v posledních desetiletích některým regionům tzv. „urbanizační šok“, jehož projevem je nekontrolovaný růst sídel. (slumy, brlohové čtvrti na okrajích metropolí rozvojových zemí).*¹¹⁷

U zemí s nízkým a nižším středním příjmem se do budoucna předpokládá nejrychlejší růst míry urbanizace. Příkladem může být například Čad, Malawi, Mosambik, Niger, Komory, Jižní Súdán či Sierra Leone. Naopak u ostatních příjmových skupin se očekává spíše zpomalení růstu urbanizace.¹¹⁸

Objem mezinárodní migrace směřuje k vysokým hodnotám. Vnitřní a mezinárodní migrace může mít pozitivní dopad na ekonomický a sociální rozvoj. Migrace nabídne mechanismus ke znovunastolení rovnováhy na trzích práce, a to jak v zemích, odkud budou lidé přicházet, tak v zemích konečné destinace příchozích. Přínosem bude také prolínání nových idejí a technologií. Důsledkem migrace též může dojít ke značným tokům remitencí do zemí původu. Celkově vzato, mezinárodní migrace tvoří o mnoho menší složku populační změny než narození a úmrtí. Nicméně, v některých zemích a na některých územích je důsledek migrace významný, včetně těch zemí, které přijímají nebo zemí, odkud odchází odpovídající množství ekonomických migrantů nebo zemí ovlivněných proudy uprchlíků.

Mezi lety 1950 a 2015 se hlavními příjemci mezinárodních migrantů staly: Evropa, Severní Amerika a Oceánie. Zatímco Afrika, Asie a Latinská Amerika a Karibik představovaly oblasti, odkud migranti především pocházeli. Celosvětově dochází k nárůstu migrace. Od roku 2000 do roku 2015 dosahovala v Evropě, Severní Americe a Oceánii průměrná hodnota čisté migrace 2,8 milionů lidí za rok.

Pokud jsou země světa děleny dle příjmových skupin, lze vyzorovat jistou atraktivitu u zemí s vysokými příjmy. Od roku 2000 do roku 2015 tyto země přijaly ze zemí s nižším či středním příjmem v průměru 4,1 milionu migrantů ročně. Do budoucna se předpokládá, že především u zemí s vysokým příjmem bude mít migrace značný podíl na růstu populace. Projekce ukazuje, že v období let 2015 – 2050 budou mít země s vysokým příjmem o 20

---

¹¹⁶ KUNA, Zbyněk. Tamtéž.

¹¹⁷ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 70

¹¹⁸ World Urbanization Prospects. Tamtéž. Str. 35

milionů více porodů než úmrtí. Předpokládá se, že celkově země s vysokým příjmem přijmou v tomto období 91 milionů migrantů. Projekce ve střední variantě ukazuje důsledkem migrace nárůst populace o 82 % u zemí s vysokým příjmem.

Pohyb lidí z Asie, Afriky a Latinské Ameriky do Evropy, Severní Ameriky a Oceánie dominoval ve světě po téměř polovinu století. Proudů migrantů mezi rozvojovými státy byly též důležité. Několik zemí s vysokým a středním příjmem nacházejících se v oblasti globálního Jihu též přitahovalo velké množství migrantů po několik let.

Do předvídatelné budoucnosti budou hlavními důvody mezinárodní migrace velké a trvalé ekonomické a demografické nesouměrnosti mezi světovými zeměmi. Předpokládá se, že v letech 2015 – 2050 budou největšími příjemci mezinárodních migrantů země jako USA, Kanada, Velká Británie, Austrálie, Německo, Rusko a Itálie. Každá z těchto zemí by podle projekcí měla přijmout více než 100 000 migrantů ročně. Přijetí velkého množství migrantů se též předpokládá například u Indie, Bangladéše, Číny, Pákistánu a Mexika.¹¹⁹

8.2 Vnitřní migrace v rozvojových zemích

Rozvojové země jsou hospodářsky nerozvinuté státy, jejichž HDP je nízký a vykazuje vysoký podíl primárního sektoru, tradiční a nemoderní průmyslová odvětví a špatně fungující služby.¹²⁰

V poslední době se stala vnitřní migrace velmi zvучným tématem. Velká pozornost se věnuje vnitřní migraci v rozvojových zemích. Ačkoli dochází nejčastěji k pohybům z vesnic do měst, směr pohybu se napříč jednotlivými zeměmi liší, roli hraje také míra urbanizace daného státu. V převážně vesnických společnostech je nejčastější pohyb z venkova na venkov. Extrémních hodnot urbanizace dosahuje Latinská Amerika, kde většina pohybu probíhá z města do města.¹²¹

Podle Ackaha a Medvedeva, v publikaci *Internal Migration in Developing Economies: An Overview 2015* lze na příkladu migrace v Ghaně vyzorovat hlavní charakteristiky tohoto pohybu osob. Vyšší pravděpodobnost migrace je u mladších a vzdělaných jedinců. Naopak

---

¹¹⁹ World Population Prospects. Tamtéž. Str. 6

¹²⁰ BAAR, Vladimír. *Hospodářský zeměpis*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2010. Str. 112

¹²¹ Global Knowledge Partnership on Migration and Development (KNOMAD): *Internal Migration in Developing Economies: An Overview 2015*. Str. 1

u komunit s vysokou mírou gramotnosti, či u spolků s vyšší úrovní zdravotní péče a lepším přístupem k pitné vodě, se předpokládá nižší pravděpodobnost migrace.¹²²

Důvodů k vnitřní migraci je hned několik. Například migrace za vzděláním. Návrat za vzděláním je klíčový faktor obousměrných migrací z hlavních měst Beninu, Burkiny Faso, Pobřeží slonoviny, Mali, Nigeru, Senegalu a Toga.¹²³ Lidé se též přesídlují také kvůli přírodním katastrofám. Takovéto migrace jsou většinou krátkodobé a vyvolávají je například povodně, sucho, zemětřesení či vulkanismus. Podle Kondylise a Muellera v publikaci *Internal Migration in Developing Economies: An Overview 2015*, došlo v Pákistánu v roce 2010 k rozsáhlým záplavám, které zapříčinily přemístění až 14 milionů lidí. Z těchto 14 milionů se 200 000 lidí přesunulo do táborů, představujících náhradní domovy. Mnoho lidí se po ustání záplav navrátilo do svých domovů, jistá část populace se již nevrátila.¹²⁴

Známé jsou i nucené migrace. Celkový počet chráněných migrantů Úřadem vysokého komisaře OSN pro uprchlíky od roku 1992 klesá. Názor, že lidé přinuceni migrovat nemají žádnou možnost výběru, jen utéci, se v posledních několika letech proměnil. Ne všechny rodiny či příslušníci rodiny se rozhodnou přes násilí a konflikty uprchnout. Útěk však může být jediným způsobem přežití navzdory konfliktu.¹²⁵

S tématem migrace souvisí také uprchlické tábory. Ty jsou spravovány vládou daného státu, OSN či neziskovými organizacemi jako je např. Červený kříž. Uprchlické tábory se ve vyspělých a rozvojových zemích významně liší. Zatímco vyspělé země disponují integračními a azylovými centry, rozvojové země těmto imigrantům zajišťují pouze základní hygienické podmínky.

Patrně nejhorší situace je v subsaharské Africe, kde jsou uprchlické tábory stanové. Stovky tisíc lidí se v těchto táborech potýkají s problémem potravin či vody. Riziko epidemií je spojováno s nedostatečnými hygienickými podmínkami. Takovéto případy se týkají například Demokratické republiky Kongo (kam uprchli lidé ze Rwandy), či Súdánu, který je sužován občanskou válkou a náboženským konfliktem. Přes milion Somálců uprchlo v roce 2011 před hladomorem především do Keni a Etiopie. Nezanedbatelný počet Somálců však přišel i do jemenských táborů.

---

¹²² Global Knowledge Partnership on Migration and Development (KNOMAD). Tamtéž. Str. 9

¹²³ Global Knowledge Partnership on Migration and Development (KNOMAD). Tamtéž. Str. 9 - 10

¹²⁴ Global Knowledge Partnership on Migration and Development (KNOMAD). Tamtéž. Str. 10

¹²⁵ Global Knowledge Partnership on Migration and Development (KNOMAD). Tamtéž. Str. 11

V oblasti jižní Asie se jedná o tábory na Srí Lance, kde země prožívá etnický konflikt, v pákistánských zařízeních žijí mimo jiné uprchlíci z Afghánistánu. Uprchlícké tábory trpí vysokou kriminalitou, známé jsou i případy etnických sporů.

Tábory na Blízkém a Středním východě se pojí s palestinskými a iráckými (především kurdskými) utečenci. Počátky uprchlických táborů v tomto regionu sahají k roku 1948, do období po druhé světové válce. Asi 900 000 Palestinců z Izraele migrovalo do uprchlických táborů v tehdejších Zajordánsku (dnešní Jordánsko), v Sýrii, v Libanonu či do táborů v pásmu Gazy a na Západní pobřeží Jordánu. V tomto regionu žijí v současnosti 4 miliony obyvatel v 60 uprchlických táborech.

V těchto táborech panuje velká bída, její důsledky jsou jak ekonomické, tak politické. Mezi ekonomické důsledky lze zařadit nízkou zaměstnanost či problematické vzdělávání. Politickými důsledky jsou růst extremismu, nesnášenlivosti a někdy i podhoubí terorismu.¹²⁶

Zbyněk Kuna¹²⁷ k problematice rozvojových zemí dodává: V rozvojových zemích jsou zpravidla lidé, kteří si zachránili holý život (uprchlíci před válkou, etnickými a náboženskými konflikty či přírodní pohromou). Tato centra v mnoha případech zajišťují jen elementární hygienické podmínky.¹²⁸

Vzhledem k silícímu růstu obyvatel v rozvojových zemích, se tito lidé přesouvají do bohatých zemí. K těmto přesunům dochází především z bývalých kolonií do někdejších metropolí. Předpokládá se, že vzhledem k mohutnému populačnímu růstu, budou tyto migrace nadále pokračovat i v dalších desetiletích.¹²⁹

9 Slumy

Ve světě rozlišujeme několik druhů chudinských čtvrtí. V 60. letech 19. století začaly na periferii měst, v blízkosti továren a u přístavů, vznikat nouzové kolonie. Tyto nouzové kolonie mají v různých světových oblastech odlišná pojmenování. Zatímco v USA se užívá výraz shanty towns, mnoho zemí Latinské Ameriky má svůj vlastní výraz pro chudinskou čtvrť. V Argentině se setkáváme s označením villas miserias, na Kubě se užívalo

---

¹²⁶ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 71

¹²⁷ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 71

¹²⁸ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 71

¹²⁹ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 68

pojmenování solares, v Brazílii jsou to favely a v Chile callampy. Venezuela a Guatemala své chudinské čtvrti nazývají *barriadas*.¹³⁰ Na světě bylo k roku 2006 více než 200 000 slumů. Populace slumů kolísá od pár stovek až po několik milionů lidí.¹³¹

Růst pracovních příležitostí není dostatečný vůči příchodu venkovanů do měst, lidé končí na okrajích metropolí ve slumech. Venkov drží rodinu pohromadě, migrace pryč z venkova do měst zpřetrhávají rodinné vazby. Například v Subsaharské Africe takto muži odchází do měst, a mohou skončit ve slumech, kde se setkají s kriminalitou, drogami a beznadějnou budoucností.¹³² Obchodní centra s luxusním zbožím či kancelářské budovy se nachází v těsné blízkosti rozsáhlých obyčejných sídel a slumů. Luxusní vozy projíždějí okolo živořících žebrajících lidí na ulicích.¹³³

Zatímco v roce 1990 žilo ve slumech 650 milionů obyvatel, tento počet vzrostl až k 760 milionům k roku 2000. K roku 2012 žilo ve slumech asi 863 milionů obyvatel.¹³⁴ Ve slumech žilo k roku 2012 téměř 33 % městské populace rozvojových zemí světa. V Subsaharské Africe žilo k roku 2012 ve slumech až 62 % městské populace regionu, v jižní Asii to bylo téměř o polovinu méně, 35 %. Region Latinská Amerika a Karibik zaznamenal ještě o něco nižší hodnotu, 24 %. V severní Africe dosahoval podíl městské populace žijící ve slumech jen 13 %, oproti výše zmiňovaným nejméně. Pro zastavení růstu slumů je nutné vynaložit více úsilí pro zlepšování životní situace obyvatel žijících ve městech v rozvojových zemích.¹³⁵

Zbyněk Kuna¹³⁶ k problematice slumů dodává: *Podle OSN dnes 1/6 světové populace obývá chudinské čtvrti, tj. oblasti bez infrastruktury, s hrozivými hygienickými podmínkami a vysokou kriminalitou. Metropole se pro venkovany v Africe, v jižní a jihovýchodní Asii i v Latinské Americe stávají vidinou lepších životních podmínek a bohatství, často se však dostavuje zklamání, neboť pracovní příležitosti mnohdy nekorespondují s rychlým růstem populace i urbanizací.*¹³⁷

---

¹³⁰ VOTRUBEC, Ctibor. Tamtéž. Str. 50

¹³¹ DAVIS, Mike. *Planet of Slums*. London: Verso, 2006. Str. 26

¹³² KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 74, 88

¹³³ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). *The State of Asian and Pacific Cities 2015*. Str. 77

¹³⁴ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat): Tamtéž. Str. 93

¹³⁵ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). Tamtéž. Str. 77

¹³⁶ KUNA, Zbyněk. Tamtéž.

¹³⁷ KUNA, Zbyněk. Tamtéž. Str. 71

9.1 Největší slumy světa

Tabulka 12: Patnáct největších slumů světa dle počtu obyvatel k roku 2005

Slum	Město/země	Obyvatelstvo (v mil.)
Neza-Chalco-Izta*	Mexico City/Mexiko	4,0
Libertador	Caracas/Venezuela	2,2
El Sur - Ciudad Bolívar	Bogota/Kolumbie	2,0
San Juan de Lurigancho	Lima/Peru	1,5
Cono Sur	Lima/Peru	1,5
Ajegunle	Lagos/Nigérie	1,5
Sadr City	Bagdád/Irák	1,5
Soweto**	Gauteng/JAR	1,5
Gaza	Gaza/Palestina	1,3
Orangi Township	Karáčí/Pákistán	1,2
Cape Flats	Kapské Město/JAR	1,2
Pikine	Dakar/Senegal	1,2
Imbaba	Káhira/Egypt	1,0
Ezbet El Haggana	Káhira/Egypt	1,0
Cazenga	Luanda/Angola	0,8

Poznámka: (*) Nezahualcóyotl, Chalco, Iztapalapa a dalších 14 měst, (**) South Western Townships

Zdroj: DAVIS, Mike. *Planet of Slums*. Londýn: Verso, 2006. Str. 28

Nejosídlenějším slumem světa byl k roku 2006 mexický slum Neza-Chalco-Izta, jehož sdílely až 4 miliony lidí. Přes 2 miliony obyvatel čítal slum Libertador v Caracasu. Slum El Sur - Ciudad Bolívar v kolumbijské Bogotě obývaly 2 miliony lidí. Slumy San Juan de Lurigancho a Cono Sur obývalo každý okolo 1,5 milionu obyvatel. Ajegunle představuje největší slum v nigerijském Lagosu. V roce 1972 v tomto slumu žilo 90 000 lidí na 8 km² bažinaté půdy. K roku 2006 zde sídlí až 1,5 milionu lidí, jejichž území je jen o něco větší než

tehdejších 8 km². Cesta za prací zde trvá v průměru dlouhé tři hodiny.¹³⁸

Tabulka 133: Země s největším objemem populace žijící ve slumech, roky 2006, 2012

ZEMĚ	Obyvatelstvo slumů (v mil.)	
	2006	2009
Čína	193,8	180,0
Indie	158,4	104,0
Brazílie	51,7	44,5

Zdroj: DAVIS, Mike. Planet of Slums. Londýn: Verso, 2006. Str. 24, UN-Habitat: State of the World Cities 2012/2013. Str. 148 – 149

Stejně jako v roce 2006 i v roce 2012 žilo nejvíce lidí ve slumech v Číně. V roce 2006 tento počet představoval 193,8 milionu lidí.¹³⁹ K roku 2009 žilo ve slumech na území Číny 180 milionů obyvatel.¹⁴⁰ Následovala Indie se 158,4 miliony lidí žijících ve slumech k roku 2006. Do roku 2009 se tento počet snížil na 104 miliony. Na třetím místě je k roku 2006 Brazílie s 51,7 miliony lidí žijících ve slumu, což je téměř o polovinu méně, než má druhá Indie. V roce 2009 žilo ve slumech v Brazílii necelých 45 milionů lidí.¹⁴¹

¹³⁸ DAVIS, Mike. Tamtéž. Str. 93 - 94

¹³⁹ DAVIS, Mike. Tamtéž. Str. 24

¹⁴⁰ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). *State of the World Cities 2012/2013*. Str. 148

¹⁴¹ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). Tamtéž. Str. 149

Tabulka 14: Městská populace žijící ve slumech, dle regionů; 1990, 2000, 2010

Region, území	Populace žijící ve slumech (%)		
	1990	2000	2010
Rozvojové země	46,1	39,3	32,7
Severní Afrika	34,4	20,3	13,3
Subsaharská Afrika	70,0	65,0	61,7
Latinská Amerika a Karibik	33,7	29,2	23,5
Východní Asie	43,7	37,4	28,2
Jižní Asie	57,2	45,8	35,0
Jihovýchodní Asie	49,5	39,6	31,0
Západní Asie	22,5	20,6	24,6
Rozvojové země Oceánie	24,1	24,1	24,1

Zdroj: UN-Habitat: State of the World's Cities 2010/2011. Str. 32

Ve velké většině sledovaných regionů se podíl městské populace žijící ve slumech v letech 1990 – 2010 snížil. K největšímu poklesu (o 22,2 %) došlo od roku 1990 do roku 2010 v regionu jižní Asie. Významné snížení (o 21,1 %) se týkalo i oblasti severní Afrika. Podíl městské populace rozvojových zemí Oceánie žijící ve slumech zůstává po celé dvacetileté období konstantní. Západní Asie byla jediným regionem, jenž zaznamenal růst, jednalo se o 4% změnu.¹⁴²

9.2 Slumy ve světových regionech

9.2.1 Asie

Největší úspěch ve zlepšení slumové situace v letech 2000 – 2010 zaznamenala Asie. V oblasti jižní a východní Asie se podařilo ze slumů dostat lepší bydlení dohromady 145 milionům lidem. Z tohoto počtu činilo 125 milionů lidí obyvatele Číny a Indie. V pěti

---

¹⁴² United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat): *State of the World's Cities 2010/2011*. Str. 32

velkoměstech jižní Asie (Karáčí, Bombaj, Dillí, Kalkata a Dháka) se nachází okolo 15 000 slumů, jejichž celková populace převyšuje 20 milionů lidí.¹⁴³

Jihovýchodní Asii se podařilo zajistit lepší domovy 33 milionům lidí. Pouze západní Asie zaznamenala nárůst obyvatel ve slumech. V roce 2010 žilo z 12 milionů obyvatel chudinských čtvrtí tohoto regionu 10,7 milionů lidí ve slumech v Iráku.¹⁴⁴ Největším slumem Asie bylo k roku 2006 Dharavi v Bombaji.¹⁴⁵ Ve slumech žilo 30 % městských obyvatel Asie k roku 2011. Tento kontinent byl k roku 2013 domovem pro polovinu světové populace žijící ve městech.¹⁴⁶

9.2.2 Latinská Amerika a Karibik

Region Latinská Amerika a Karibik zaznamenal 30 milionový pokles počtu lidí žijících ve slumech v letech 2000 – 2010. Celkem se v Argentině, Kolumbii, Mexiku a Brazílii podařilo v těchto letech zlepšit situaci pro 79 % obyvatel žijících ve slumech.¹⁴⁷ Morro de Providencia byla v 80. letech 19. století první favela v brazilském městě Rio de Janeiro. K růstu většiny slumů docházelo v 60. letech 20. století.¹⁴⁸

Nejhudší zemí regionu je Haiti, 70 % městské populace v této zemi žije ve slumech. Také na území států Bolívie a Nikaragua se rozprostírá mnoho chudinských čtvrtí. Přibližně třetina celkové městské populace Peru a Guatemaly žije ve slumech. Villas miserias v Argentině a favely v Brazílii obývá asi čtvrtina městského obyvatelstva těchto zemí. Naopak v Kolumbii, Dominikánské republice a v Mexiku žije ve slumech méně než 15 % městské populace. Nejméně slumů najdeme na území Chile a v několika státech Karibiku. Předpokládá se, že obyvatelstvo slumů regionu dosáhne 120 milionů v roce 2020.¹⁴⁹ K roku 2013 žilo v regionu Latinská Amerika a Karibik okolo 24 % městské populace ve slumech.¹⁵⁰

---

¹⁴³ DAVIS, Mike. Tamtéž. Str. 26

¹⁴⁴ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat): Tamtéž. Str. 33, 39

¹⁴⁵ DAVIS, Mike. Tamtéž. Str. 92

¹⁴⁶ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat): *World Habitat Day 2014 (Voices of Slum)*. Str. 2

¹⁴⁷ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat): *State of the World's Cities 2010/2011*. Str. 33, 40

¹⁴⁸ DAVIS, Mike. Tamtéž. Str. 27

¹⁴⁹ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). Tamtéž. Str. 44 - 45

¹⁵⁰ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat): *World Habitat Day 2014 (Voices of Slum)*. Str. 2

9.2.3 Afrika

Více než polovina (61,7 %) obyvatel měst Afriky žila k roku 2013 ve slumech.¹⁵¹ V regionu severní Afrika je podíl městské populace žijící ve slumech ve sledovaném období 1990 - 2007 klesající. Zatímco v roce 1990 žilo ve slumech 34,4 % městské populace, k roku 2000 se tato hodnota pohybovala mírně nad 20 % a v roce 2007 tato hodnota činila 13,4 %. Za 17 let se podíl městské populace žijící ve slumech v severní Africe snížil o více než polovinu.¹⁵² Přesto mají i v dnešní době egyptská města Káhira a Alexandrie množství slumů s velkým počtem obyvatel.¹⁵³

V regionu západní Afrika žilo k roku 1990 v průměru 75,9 % městského obyvatelstva ve slumech. Mali bylo zemí, která dosahovala největšího podílu obyvatelstva žijícího ve slumech. V roce 1990 zde tato hodnota dosahovala až 94,2 % městské populace. K roku 2000 žilo ve slumech méně obyvatel, průměr činil 64,6 % městské populace. Nejvyšší hodnoty měl s 82,6 % Niger. V období 2000 – 2007 došlo k poklesu na 58,38 %. Nejvíce populace bylo opět ve slumech v Nigeru, kde podíl městské populace nepatrně poklesl na hodnotu 81,9 % lidí žijících ve slumech. Obecně lze říci, že naprostá většina městských obyvatel tohoto regionu žila k roku 2014 ve slumech.¹⁵⁴

Ve východní Africe se s hodnotou 96 % v roce 1990 stala Rwanda zemí s největším podílem městského obyvatelstva žijícího ve slumech. Tato hodnota byla o více než 18 % vyšší, než činil průměr tohoto regionu. V letech 1990 – 2000 tento průměr klesl na 75,91 %. K roku 2000 se Etiopie stala v rámci regionu zemí s největším počtem obyvatel žijících ve slumech. Zároveň tato země dosahovala v rámci regionu největšího podílu městské populace žijící ve slumech. Ačkoli došlo v roce 2007 k 7% poklesu průměru regionu, v Madagaskaru žilo 78 % populace ve slumech.¹⁵⁵

Podíl městské populace žijící ve slumech Centrální Afriky dosahovala k roku 1990 hodnoty 79,07 %. V Čadu žilo v tomto roce až 98,9 % městského obyvatelstva ve slumech. V roce 2000 činil průměr tohoto regionu 78,07 % urbanizované populace žijící ve slumech. K roku 2000 se tato hodnota Čadu oproti roku 1990 snížila o 5 %. V období let 2000 – 2007 zaznamenala Centrální Afrika pokles průměrného podílu městských obyvatel

---

¹⁵¹ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat): Tamtéž. Str. 2

¹⁵² United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat): *The State of African Cities 2014*. Str. 81

¹⁵³ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). Tamtéž. Str. 82

¹⁵⁴ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). Tamtéž. Str. 117

¹⁵⁵ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). Tamtéž. Str. 165

žijících ve slumech na 77,3 %. Nejvyšší hodnota (95 %) byla k roku 2007 naměřena ve Středoafričské republice.¹⁵⁶

V roce 1990 žilo v jižní Africe 42,5 % urbanizované populace ve slumech. Nejvyšší hodnoty dosahoval Mosambik, kde žilo ve slumech až 78 % obyvatel měst. O deset let později podíl městské populace žijící ve slumech lehce klesl, avšak v Mosambiku žilo již 79 % obyvatel měst ve slumech. V letech 2000 – 2007 činila urbanizovaná populace žijící ve slumech jižní Afriky 42,8 %. Největší podíl měl i v tomto roce Mosambik s 80 % městského obyvatelstva žijícího ve slumech.¹⁵⁷

9.3 Problémy ve slumech

9.3.1 Hygiena a voda

Špatná úroveň zdravotnictví a složitá dostupnost pitné vody jsou hlavními problémy, kterým musí obyvatelé slumů čelit. Přesto k roku 2010 mělo 227 milionů obyvatel slumů Asie, Afriky a Latinské Ameriky přístup k zdravotní péči a nezávadné vodě, a zároveň žili v podmínkách méně zalidněných obydlí.

Velmi nepříjemná situace je v největším keňském slumu Kibera v Nairobi. Obyvatelům ústí odpadní kanalizace přímo před jejich obydlími. Většina lidí zde musí svoji potřebu vykonat do igelitového sáčku, protože na stovky tisíc obyvatel se v Kibeře nachází pouze 1 000 veřejných toalet.

Libérie byla před několika lety decimována občanskou válkou, a nedávno sužována i ebolou. V hlavním městě Monrovia má pouze třetina z 1,5 milionu obyvatel přístup k čisté toaletě. Týdně je v Libérii zaznamenáno v průměru 25 případů onemocnění cholerou. 98 % těchto případů postihuje slumové oblasti jako West Point, Clara Town či Sawmill.

Nejvíce dětských obětí umírá na malárii či na průjem. Tyto nemoci jsou způsobovány především mizivým množstvím nezávadné vody. Slum Clara Town sdílí 75 000 obyvatel 11 veřejných toalet a 22 zdrojů kohoutkové vody. Ve slumu West Point jsou k dispozici pouhé 4 veřejné toalety na 70 000 lidí.¹⁵⁸

---

¹⁵⁶ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). Tamtéž. Str. 213

¹⁵⁷ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). Tamtéž. Str. 242

¹⁵⁸ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat): *World Habitat Day 2014 (Voices of Slum)*. Str. 4 - 5

9.3.2 Přelidněnost a prostor

Slumy jsou většinou hustě osídleny. Kolem 60 – 80 % keňské městské populace žije ve slumech. Soukromí je ve slumu téměř nedosažitelný luxus. Například v 7 Subsaharských zemích činí obydlí ve slumu v průměru 4 lidi na místnost. Toto množství je však o jednoho člověka vyšší, než je doporučené maximum lidí na typickou místnost slumu o rozměru 9 m².

Veřejný prostor je hlavní charakteristikou jakéhokoli města. Přesto jsou slumy nechvalně známy nedostatkem veřejného prostoru. Brazilská favela Paraisopolis v São Paulu je domovem pro 40 000 lidí. V tomto slumu nebyl do nedávné záplavy žádný veřejný prostor. Záplava poškodila několik obydlí, a po odstranění trosk se zde otevřel volný prostor pro vybudování Grotao Community Center. Jedná se o moderní terasovitý systém s několika náměstími a množstvím míst sportovního i kulturního využití.¹⁵⁹

9.3.3 Zdraví

V každém městě jsou patrné rozdíly ve zdraví populace. Chudší část městské populace má nižší průměrnou očekávanou délku života. Nejchudších 20 % populace žijící ve slumech se v průměru dožívá 55 let. Nejzamožnějších 40 % obyvatel slumů se dožívají více než 70 let. Ve slumech též dochází k šíření chorob jako je HIV, cholera a ebola. Ve West Pointu, jednom z velmi zalidněných slumů v Monrovii, ebola potvrdila, jak moc jsou tato území zranitelná a nepřipravená na případné zdravotní krize. Po protestech a konfliktech, propukl na místě sociální neklid. Slum West Point se na polovinu měsíce dostal do izolace. Tato krize zdůraznila, jaké může nedostatečná úroveň základních služeb či plánování vyvolat reakce.¹⁶⁰

9.3.4 Vzdělání

Podle organizace UNESCO je jedna pětina chudých mladistvých vzděláno více na venkově než ve městě.¹⁶¹ Investice do dovedností mládeže je dobrým krokem pro ekonomický růst. Každý 1 USD vynaložený na lidské vzdělávání vynesou jedinci o 10 – 15 USD navíc.

---

¹⁵⁹ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). Tamtéž. Str. 5

¹⁶⁰ United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). Tamtéž. Str. 6 - 7

¹⁶¹ UNESCO Publishing: *Education for All Global Monitoring Report 2012*. Str. 36

Nejnižší gramotnosti dospělé populace dosahuje oblast Subsaharské Afriky a jižní Asie. Shodou okolností se jedná o území s nejvyšší koncentrací slumů. V jižní Asii žije polovina světově negramotné populace, k roku 2012 se jednalo o více než 50 %. V oblasti Subsaharské Afriky světový podíl dosahuje 22 %, ve východní Asii žilo 13 % světově negramotné populace. V Arabském světě tato hodnota představovala 6,5 %, což bylo jen o 1,8 % více než v regionu Latinská Amerika a Karibik.¹⁶²

---

¹⁶² United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). Tamtéž. Str. 7

10 Závěr

Cílem práce bylo popsat strukturu sídel ve světě a s ní související problematiku slumů.

První část práce popisuje historický vývoj populace. Lidské dějiny lze dělit na období přisvojování potravy a období výroby potravin. Tato dvě období dělí neolitická revoluce, která znamenala rozvoj zemědělství a přechod k výrobě potravin. Vznikala první sídla, první vesnice. Zatímco na přelomu letopočtu čítala světová populace 250 milionů obyvatel, k roku 2015 toto číslo vzrostlo až k 7,3 miliardám obyvatel. V 18. století se tento přirozený vývoj začíná měnit. Dochází k uvědomělému ovlivňování natality a mortality, označované jako demografická revoluce.

Rozmístění světové populace je velmi nerovnoměrné, severní polokoule je více osídlená než jižní. Dle počtu obyvatel na 1 km² byla nejosídlenějším regionem světa k roku 2015 Asie. Její počet obyvatel činil téměř 142 obyvatel na km². Naopak nejméně osídleným regionem k roku 2015 byla Oceánie s necelými 5 obyvateli na km². Co se týče zemí a území světa, dlouhodobě nejnižší hodnoty osídlení dosahuje Grónsko s 0,1 obyvatel/km². Naopak Monako je s více než 25 000 obyvatel na km² zemí se světově nejvyšší hodnotou hustoty osídlení na km².

Třetí kapitola pojednává o urbanizaci ve světě. Urbanizace světa dosahuje 54 % k roku 2014, více lidí žije ve městech nežli na vesnicích. Nejvíce urbanizovaným regionem byla k roku 2014 Severní Amerika, kde urbanizace dosahovala až 81,5 %. Urbanizace území Hongkong a Macao a země Singapur k roku 2014 dosahovala 100 %. Nejméně urbanizovaným územím byl k roku 2014 Trinidad a Tobago, kde urbanizace dosahuje pouze 8,6 %.

Z kapitoly Populace v regionech vyplývá, že populace Indie překročí za necelou dekádu počet obyvatel Číny. K roku 2015 činil objem populace Číny 1,38 miliardy obyvatel, počet obyvatel Indie dosahoval k témuž roku 1,31 miliard. Také počet obyvatel Nigérie do roku 2050 velmi prudce vzroste. K roku 2015 se nacházela Nigérie na 7. místě z deseti největších populací světa. Projekce předkládají, že k roku 2050 Nigérie překročí počet obyvatel objem populace USA, a tím se tento africký stát stane 3. největší populací světa.

Co se týče plodnosti, míry plodnosti se napříč zeměmi a regiony velmi liší. Předpokládá se, že k roku 2050 bude polovina světového populačního růstu připadat na 9 zemí světa. Největší podíl bude představovat Indie, Nigérie a Pákistán. Dále Demokratická republika

Kongo, Etiopie, Tanzanie, USA. Indonésie a Uganda budou představovat nejnižší podíl z těchto 9 zemí světa.

Celosvětově se předpokládá nárůst střední délky života ze 70 let v období let 2010 – 2015 na 77 let k roku 2050. Světová populace stárne, podíl populace starší 60 let roste. V roce 2015 činil podíl osob starších 60 let 12 % světové populace. K roku 2050 budou všechny světové regiony dosahovat podílu alespoň čtvrtiny populace starší 60 let.

Z části Vnitřní migrace v rozvojových zemích vyplývá, že důvody k vnitřní migraci jsou různé. Důvodem k migraci mohou být například přírodní katastrofy, jako je zemětřesení, sucho či záplavy. K rozsáhlým záplavám došlo v roce 2010 v Pákistánu, přemístění se tehdy týkalo až 14 milionů lidí. Znamé jsou také případy nucené migrace. Počet migrantů chráněných Úřadem vysokého komisaře OSN pro uprchlíky od roku 1992 klesá.

Poslední kapitola se věnuje otázce slumů. V roce 1990 žilo celosvětově ve slumech 650 milionů obyvatel, k roku 2012 tento počet vzrostl až na 863 milionů. Ve slumech žilo k roku 2012 téměř 33 % městské populace rozvojových zemí světa. Největší podíl městské populace žijící ve slumech zaznamenal k roku 2010 region Subsaharské Afriky s 61,7 % urbanizované populace. Naopak nejnižší procento městské populace žijící ve slumech se nachází v severní Africe, zde žije ve slumech pouze 13,3 % městského obyvatelstva.

Většina slumů je hustě osídlena, kolem 60 – 80 % keňské městské populace žije ve slumech. Nejchudších 20 % obyvatel slumů se v průměru dožívá 55 let. Složitá dostupnost pitné vody a špatná úroveň zdravotnictví je příčinou šíření chorob. V hlavním městě Libérie Monrovii vyvolala zdravotní krize sociální nepokoje. Nejnižší gramotnosti dlouhodobě dosahuje oblast Subsaharské Afriky a region jižní Asie.

11 Seznam použitých zdrojů

11.1 Knižní zdroje

BACCI, Massimo Livi. *Populace v evropské historii*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. 272 s. ISBN 80-7106-495-5.

BAAR, Vladimír. *Hospodářský zeměpis*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2010. 111 s. ISBN 978-80-86034-86-7.

DAVIS, Mike. *Planet of Slums*. London: Verso, 2006. 228 s. ISBN 1-84467-022-8

HRŮZA, Jiří. *Slovník soudobého urbanismu*. Praha: Odeon, 1977. s. 341

KING, Russell. *Atlas lidské migrace*. Praha: Mladá fronta, 2008. 192 s. ISBN 978-80-204-1706-0

KUNA, Zbyněk. *Demografický a potravinový problém světa*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 337 s. ISBN 978-80-7357-588-5

PAVLÍK, Zdeněk, KALIBOVÁ, Květa. *Mnohojazyčný demografický slovník*. Praha: Česká demografická společnost, 2005. 182 s. ISBN 80-239-4864-4

REJMAN, Ladislav. *Kapesní slovník cizích slov*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971. 195 s.

VOTRUBEC, Ctibor. *Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě*. Praha: Academia, 1980. 393 s.

11.2 Internetové zdroje

2015 World Population Data Sheet. Washington: *Population Reference Bureau* [online]. Dostupné z: http://www.prb.org/pdf15/2015-world-population-data-sheet_eng.pdf

Global Knowledge Partnership on Migration and Development (KNOMAD): *Internal Migration in Developing Economies: An Overview 2015* [online]. Dostupné z: http://www.knomad.org/docs/working_papers/KNOMAD%20Working%20Paper%206_Lucas_Internal%20Migration.pdf

Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat: *World Urbanization Prospects: The 2014 Revision* [online]. Dostupné z: <https://esa.un.org/unpd/wup/publications/files/wup2014-report.pdf>

Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat: *World Urbanization Prospects: The 2015 Revision* [online]. Dostupné z: https://esa.un.org/unpd/wpp/Publications/Files/Key_Findings_WPP_2015.pdf

Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat: World Population Prospects: The 2015 Revision, File POP/6: Population density by major area, region and country, 1950-2100 (persons per square km) [online]. Dostupné z: <https://esa.un.org/unpd/wpp/Download/Standard/Population/>

UNESCO Publishing: *Education for All Global Monitoring Report 2012* [online]. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002175/217509E.pdf>

United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat): *State of the World's Cities 2010/2011* [online]. Dostupné z: <https://unhabitat.org/books/state-of-the-worlds-cities-20102011-cities-for-all-bridging-the-urban-divide/>

United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). *State of the World Cities 2012/2013* [online]. Dostupné z: mirror.unhabitat.org/pmss/getElectronicVersion.aspx?nr=3387&alt=1

United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat): *The State of African Cities 2014* [online]. Dostupné z: <https://www.citiesalliance.org/sites/citiesalliance.org/files/SoAC2014.pdf>

United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). *The State of Asian and Pacific Cities 2015* [online]. Dostupné z: <http://www.unescap.org/sites/default/files/The%20State%20of%20Asian%20and%20Pacific%20Cities%202015.pdf>

United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat): *World Habitat Day 2014 (Voices of Slum)* [online]. Dostupné z: <https://unhabitat.org/wp-content/uploads/2014/07/WHD-2014-Background-Paper.pdf>